КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА УЧЕНИКА ИЗ ПРЕДМЕТА ИСТОРИЈА - 5. РАЗРЕД

ТЕМА: УВОД У ИСТОРИЈУ

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине, не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак, не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, није у стању да га самостално репродукује
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • зна да дефинише **историју као науку о прошлости људског друштва**; • уме правилно да **напише датум**, на пример датум свог рођења; • познаје основне јединице за мерење времена и зна **колико трају година, месец, деценија, век и миленијум**; • уме да **наброји основне врсте историјских извора**; • на основу задате године уме да одреди **којој деценији, веку и миленијуму она припада**.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену **довољан (2)**, ученик: • уме да **наведе одговарајуће примере за различите врсте историјских извора**; • разуме и уме да објасни да **историјска сазнања о прошлости стичемо проучавањем историјских извора**; • зна ко је **Херодот** и због чега се назива „оцем историје“; • уме да објасни појам **прошлости** и разликује прошлост од историје као науке која прошлост проучава; • зна да се прошлост људског друштва дели на **праисторију и историју** и уме да објасни основни критеријум те поделе; • разуме да поједини значајни догађаји доводе до великих промена у **начину живота људи** и могу представљати границе између историјских периода; • зна шта је **ера** и разуме да рачунање времена у оквиру једне ере почиње од одређеног значајног догађаја; • уме да, на основу **почетног догађаја**, препозна о којој је ери реч.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да **наведе неке од помоћних историјских наука** и објасни **предмет њиховог проучавања**; • уме да **израчуна временски размак између две задате године**; • разуме појам **периодизације прошлости** и уме да објасни због чега се прошлост дели на историјске периоде;

	• зна да **наведе историјске периоде правилним хронолошким редоследом**.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • зна да **наведе кључне догађаје који представљају границе између историјских периода** и, по могућности, хронолошки их одреди навођењем одговарајућих година; • уме да **повеже значајне историјске догађаје са почетком или завршетком одређеног историјског периода**; • уме да **објасни значај проучавања историје за појединца и друштво**; • уме да својим речима објасни изреку **„Историја је учитељица живота“**, повезујући познавање прошлости са разумевањем садашњости и учењем из искустава људи из прошлости.

ТЕМА: ПРАИСТОРИЈА

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине, не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак, не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, није у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • зна **чиме почиње, а којим догађајем се завршава праисторија**, односно разуме њене основне временске границе; • уме да наведе **најзначајнија открића и проналаске праисторијског човека**; • познаје основне одлике **живота људи у праисторији** и уме да наведе једноставне примере који се односе на становање, исхрану, одевање и свакодневни живот; • зна шта су **природни заклони** и уме да наведе примере; • разуме да **људи и диносауруси нису живели у исто време** и да диносауруси не припадају праисторији човека.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену **довољан (2)**, ученик: • зна **хронолошку поделу праисторије** и уме правилним редоследом да наведе њене основне периоде; • уме да објасни **по чему су поједини периоди праисторије добили називе**, повезујући их са материјалима од којих је човек израђивао оруђе и оружје; • познаје различите облике **станишта праисторијских људи** и уме да објасни шта су **земунице и сојенице**; • препознаје **Африку као простор настанка и најранијег развоја човека**; • зна да наведе и опише **основна занимања и начине прибављања хране праисторијских људи**;

	• зна да наведе **Лепенски Вир, Старчево и Винчу** као значајне праисторијске културе/налазишта на простору данашње Србије.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да објасни **миграције раних људи из Африке** и њихово постепено насељавање других делова света; • зна ко су били **неандерталци** и уме да наведе и објасни неке од основних карактеристика њиховог живота; • зна за **Homo sapiens (разумног човека)** и препознаје га као врсту којој припада савремени човек; • зна **поделу каменог и металног доба** и уме да правилним хронолошким редоследом наведе њихове периоде; • уме да објасни **зашто су се праисторијски људи удруживали у заједнице**, повезујући удруживање са потребама за преживљавањем, прибављањем хране и заштитом; • разуме развој првобитних људских заједница и уме да објасни њихово организовање у **хорде, родове и братства**.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да **упореди живот људи у старијем и млађем каменом добу** и уочи најважније промене у начину живота; • уме да објасни **прелазак са сакупљачко-ловачког на произвођачки начин живота**, односно појаву земљорадње и сточарства; • разуме како су **земљорадња и сточарство утицали на прелазак са номадског на седелачки начин живота** и на настанак трајнијих насеља; • уме да повеже **употребу нових материјала и развој оруђа** са променама у свакодневном животу и занимањима људи; • уме да објасни како је развој људских заједница доводио до **сложеније организације друштва и поделе послова**; • на основу наученог уме да **упореди различите периоде праисторије и образложи у чему се огледају најважније промене у животу човека**.

ТЕМА: СТАРИ ИСТОК

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • уме на историјској карти да **пронађе и покаже Египат и реку Нил**; • уме на карти да **пронађе и покаже Месопотамију**, као и реке **Тигар и Еуфрат**; • зна шта су **пирамиде** и уме да их препозна као карактеристичне грађевине старог Египта;

	• зна ко су били **фараони** и препознаје фараона као владара старог Египта; • зна да су државама Месопотамије владали **краљеви и цареви** и препознаје ове појмове као владарске титуле.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену **довољан (2)**, ученик: • уме да објасни шта је **Плодни полумесец**, где се налази и због чега је добио тај назив; • разуме да **Месопотамија није била једна држава, већ географска област између Тигра и Еуфрата**, на чијем простору су током времена настајале и смењивале се различите државе и културе; • уме да наведе најзначајније **народе и државе на простору Месопотамије** који су обрађени на часу: Сумере, Вавилонце и Асирце; • зна ко су били **Сумери** и повезује их са настанком једног од најстаријих познатих система писма — **клинастог писма**; • уме да објасни због чега је **клинасто писмо** добило тај назив; • зна шта је **Хамурабијев законик** и повезује га са Вавилоном и владаром Хамурабијем; • уме да објасни значење изреке **„Египат је дар Нила“**, повезујући Нил са плодном земљом, земљорадњом и животом становништва; • зна како је настао **уједињени Египат** и ко је ујединио Горњи и Доњи Египат; • зна шта су **мумије** и уме да објасни шта је **балзамовање**; • разликује **једнобоштво (монотеизам)** и **многобоштво (политеизам)**; • зна шта су **хијероглифи и папирус** и уме да објасни чему су служили; • познаје основне карактеристике других народа Старог истока: **Феничане** повезује са трговином и поморством, **Јевреје** са једнобоштвом, а **Персијанце** са развијеном мрежом путева и поштанском службом.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да **хронолошки и просторно повеже најзначајније народе и државе Месопотамије** и разуме да су се на истом простору током времена смењивала различита политичка и културна средишта; • уме да објасни **друштвену поделу у државама Старог истока** и положај основних друштвених слојева; • зна шта је **аристократија** и уме да објасни њен положај у друштву; • уме да објасни **на које начине су људи постајали робови** и какав је био положај робова; • уме да **упореди египатске хијероглифе и клинасто писмо**, уочавајући основне разлике; • уме да на основу фотографије или другог извора **самостално препозна хијероглифе и клинасто писмо** и повеже их са одговарајућим материјалима за писање;

	• зна да наведе **неколико египатских богова** и уме да неке од њих повеже са њиховом улогом; • уме да објасни **значај религије у животу старих Египћана**, укључујући њену повезаност са веровањем у загробни живот; • зна основна начела **Хамурабијевог законика** и уме својим речима да објасни начело **„око за око, зуб за зуб“**; • уме да на једноставном примеру из Хамурабијевог законика објасни **шта нам закон говори о кажњавању и друштву тог времена**; • уме да објасни повезаност **великих река, развоја земљорадње, настанка већих насеља и развоја првих држава**.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да **упореди развој старог Египта са развојем цивилизација на простору Месопотамије**, уочавајући сличности и разлике у природним условима, државном уређењу, друштву, религији, писму и култури; • уме да објасни **зашто су прве велике цивилизације настале у долинама великих река**, повезујући природне услове, земљорадњу, вишак хране, развој насеља и потребу за организованом влашћу; • уме да објасни **положај и моћ владара** у државама Старог истока и повезаност владарске власти са религијом; • уме да на основу једноставног **писаног, материјалног или ликовног историјског извора** изведе закључак о друштву, свакодневном животу или веровањима народа Старог истока; • уме да објасни **значај проналаска и употребе писма** за развој државе, културе и очување знања; • уме да повеже достигнућа различитих народа Старог истока са њиховим **значајем за каснији развој цивилизације**; • уме да самостално повезује **природне услове, привреду, друштво, власт, религију и културу** и на основу тога изводи закључке о развоју цивилизација Старог истока.

ТЕМА: СТАРА ГРЧКА

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • уме на историјској карти да **пронађе и покаже Крит, Пелопонез, Атину, Спарту и Малу Азију**; • уме на карти да **пронађе и покаже Средоземно море**; • разуме да Средоземно море обухвата више мањих мора и уме да на карти пронађе и покаже **Егејско и Јонско море**; • зна да су **Хелени други назив за старе Грке**;

	• зна да су стари Грци живели организовани у **полисима** и уме да наведе **Атину и Спарту** као најпознатије грчке полисе; • зна да наведе најзначајније ратне сукобе који се обрађују у оквиру Старе Грчке: **Тројански рат, Грчко-персијске ратове и Пелопонески рат**; • уме основно да разликује наведене сукобе према томе **ко је у њима ратовао**.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену **довољан (2)**, ученик: • уме да објасни шта је **полис** и разуме да су полиси били самосталне грчке градске државе; • уме да преприча **мит о Минотауру**; • зна шта су **колонија и колонизација** и уме да објасни основне разлоге због којих су Грци оснивали колоније; • уме на карти да препозна основни простор **грчке колонизације**; • уме у основним цртама да објасни **Тројански рат** и разуме да су о њему сачувана предања; • зна ко је **Хомер** и повезује га са *Илијадом* и предањем о Тројанском рату; • зна ко је ратовао у **Грчко-персијским ратовима** и разуме основни разлог сукоба; • препознаје **Маратонску и Термопилску битку** као значајне догађаје Грчко-персијских ратова; • уме да повеже **Маратонску битку са традицијом маратонске трке**; • зна за **краља Леониду и отпор код Термопила** и уме у основним цртама да опише тај догађај; • зна да је **Пелопонески рат** био сукоб грчких полиса предвођених Атином и Спартом и зна његов исход; • разуме основно значење појмова **демократија и аристократија** и уме да их повеже са Атином и Спартом.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да објасни **узроке и последице Грчко-персијских ратова**; • уме да објасни значај **Маратонске и Термопилске битке** у оквиру Грчко-персијских ратова; • зна ко је **Перикле** и уме да објасни његов значај за развој Атине; • разуме због чега је после Грчко-персијских ратова дошло до **јачања Атине**; • зна шта су **Атински поморски савез и Пелопонески савез** и уме да их повеже са Атином и Спартом; • уме да објасни **узроке и последице Пелопонеског рата**; • уме да објасни **супарништво Атине и Спарте** и разуме како су њихови међусобни сукоби довели до слабљења грчких полиса; • уме да повеже главне догађаје из политичке историје Старе Грчке у **логичан хронолошки и узрочно-последични низ**.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик:

	• уме целовито да објасни **државно и друштвено уређење Атине**, положај различитих група становништва и начин учешћа грађана у власти; • уме целовито да објасни **државно и друштвено уређење Спарте**, положај различитих друштвених група и особености спартанског начина управљања; • уме самостално да **упореди Атину и Спарту** према државном уређењу, друштвеној структури, положају становништва, војној организацији и начину живота; • уме да објасни **развој атинске демократије** и разуме да се античко схватање демократије разликовало од савременог; • уме да повеже различито **државно и друштвено уређење Атине и Спарте са њиховим политичким и војним супарништвом**; • уме да повеже **Грчко-персијске ратове → јачање Атине → стварање супарничких савеза → Пелопонески рат → слабљење грчких полиса** у јасну узрочно-последичну целину; • уме да на основу карте, кратког текста или другог једноставног историјског извора **самостално изведе закључак о политичком или друштвеном животу старих Грка**.

ТЕМА: ХЕЛЕНИЗАМ

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • зна ко су били **Филип II и Александар Велики** и препознаје их као владаре Македоније; • уме на карти да **пронађе Македонију, Грчку, Малу Азију, Египат и Персију**; • зна да је Александар Велики извршио велика освајања и створио **велико царство**; • зна да је Александар оснивао градове који су по њему називани **Александрије** и препознаје Александрију у Египту као најпознатију; • зна ко је био **Букефал**; • зна да су стари Грци били **многобошци** и уме да наведе неколико најпознатијих грчких богова; • зна шта су **Олимпијске игре** и да су настале у старој Грчкој; • зна шта су **мит и митологија**; • препознаје основне области грчке културе и науке: **филозофију, историју, медицину, математику, позориште и архитектуру**; • зна да се грчка драма дели на **трагедију и комедију**.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену **довољан (2)**, ученик:

	• зна основне податке о **младости и образовању Александра Великог** и зна да му је учитељ био Аристотел; • уме да објасни основни значај **реформи Филипа II** и повезује их са јачањем Македоније; • уме у основним цртама да опише **Александров поход на Персијско царство** и на карти прати главни правац његових освајања; • зна за **Гордијев чвор** и уме да преприча предање; • зна због чега је Александар у Египту дочекан као **ослободилац**; • зна ко је био **Дарије III** и препознаје га као Александровог главног противника у Персијском царству; • уме да наведе више значајних **грчких богова** и повеже их са областима којима су, према веровању Грка, управљали; • уме да објасни **значај Олимпијских игара** за старе Грке; • уме да објасни разлику између **мита и митологије** и наведе пример грчког мита; • препознаје три основна стила грчких стубова: **дорски, јонски и коринтски**; • зна да наведе неке од најзначајнијих представника **математике, медицине, историје и филозофије** и повеже их са одговарајућом облашћу; • разликује **трагедију и комедију** и зна да наведе представнике грчке драме.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да објасни **како су реформе Филипа II допринеле војном и политичком јачању Македоније** и створиле услове за Александрова освајања; • познаје главне етапе Александровог освајања Персијског царства и уме да **хронолошки повеже најзначајније битке са одговарајућим годинама** које су обрађене на часу; • уме да објасни Александрово понашање према **Даријевој породици** и шта нам оно говори о начину на који се односио према пораженим противницима; • уме да објасни значење и политичку намеру **„свадбе Европе и Азије“**; • уме да објасни зашто је Александар оснивао **Александрије** широм свог царства; • уме да објасни шта подразумевамо под **хеленистичком културом**, односно мешањем грчких и источних културних утицаја; • уме да повеже **грчку религију и митологију са свакодневним животом, Олимпијским играма и уметношћу**; • уме на основу фотографије да **разликује дорски, јонски и коринтски стил** и образложи по чему их препознаје; • зна најзначајније представнике **грчке филозофије** и уме да објасни чиме су се филозофи бавили; • уме да повеже значајне представнике **историје, математике и медицине** са њиховим доприносом; • уме да објасни основне карактеристике **трагедије и комедије** и повеже их са одговарајућим представницима.

ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да повеже **Филипове реформе, јачање Македоније и Александрова освајања** у јасну узрочно-последичну целину; • уме да на карти и хронолошки **реконструише Александров поход**, повезујући простор, главне битке и ширење његовог царства; • уме да на основу Александровог односа према Египћанима, Даријевој породици, Персијанцима и другим покореним народима **објасни његову политику према освојеним областима**; • уме да објасни да **„свадба Европе и Азије“**, оснивање Александрија и прихватање појединих источних обичаја нису само занимљиве епизоде, већ се могу повезати са Александровом намером да повеже различите народе свог царства; • уме да објасни **настанак хеленистичког света** и како су Александрова освајања допринела ширењу и мешању грчке и источних култура; • уме да **упореди класичну грчку и хеленистичку културу** и уочи континуитете и промене; • уме да повеже **религију, митологију, Олимпијске игре, архитектуру, драму, науку и филозофију** са ширим животом старогрчког друштва; • уме да објасни **значај грчке филозофије, историографије, математике и медицине за каснији развој европске културе и науке**; • на основу слике храма, скулптуре, кратког мита, текста филозофа или другог једноставног извора уме да **препозна његово порекло, примени стечено знање и изведе образложен закључак**.

ТЕМА: СТАРИ РИМ

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • уме на историјској карти да **пронађе Апенинско полуострво, Рим и реку Тибар**; • зна предање о **Ромулу и Рему** и повезује га са оснивањем Рима; • зна да је, према предању, **Рим основан 753. године п. н. е.**; • зна да је Рим постепено освојио **Апенинско полуострво и велики део Средоземља**; • зна ко су били **Јулије Цезар и Октавијан Август** и препознаје их као значајне личности римске историје;

	• зна да су Римљани били **многобошци**; • зна ко су били **гладијатори**; • препознаје најкарактеристичније римске грађевине, попут **Колосеума, аквадукта, терми и славолука**.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену **довољан (2)**, ученик: • зна да се историја римске државе дели на **доба краљева, Републику и Царство** и уме да их наведе правилним хронолошким редоследом; • зна ко су били **патрицији и плебејци** и уме да објасни основну разлику између њих; • зна шта је **Република** и познаје основну улогу **Сената и конзула**; • уме у основним цртама да објасни **ширење Рима по Апенинском полуострву**; • зна за сукоб Римљана са **Пиром** и уме да објасни порекло и данашње значење израза **„Пирова победа“**; • зна предање о томе како су **„гуске спасиле Рим“** и уме да га повеже са одговарајућим догађајем; • зна шта су били **Пунски ратови**, ко је у њима ратовао и зна ко је био **Ханибал**; • зна основне податке о **Јулију Цезару** и његовом политичком и војном успону; • зна ко је био **Октавијан Август** и препознаје га као првог римског цара; • зна шта су **римске легије** и разуме њихов основни значај за ширење и одбрану државе; • уме да наведе **најмање три римска божанства** и препознаје везу имена појединих римских богова са **називима планета**; • уме да објасни чему су служили **аквадукти, терме, амфитеатри, славолуци и римски путеви**.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да објасни основне карактеристике **државног и друштвеног уређења Римске републике**; • уме да објасни **узроке и последице Пунских ратова** и њихов значај за ширење римске власти; • уме да на карти прати **ширење римске државе** и објасни како је Рим постао водећа сила Средоземља; • уме да објасни **Цезаров успон, грађански сукоб и крај његовог живота**; • препознаје знамените **Цезарове изреке** обрађене на часу и уме да их повеже са одговарајућим историјским догађајима; • уме да знамените изреке и друге анегдоте обрађене на часу **смести у одговарајући историјски контекст и објасни њихово значење**; • уме да објасни **значај Октавијана Августа** и промену која настаје преласком из Републике у Царство; • уме да објасни како су **римска војска, путеви и градови** доприносили повезивању и функционисању великог царства; • познаје значајне **римске владаре и личности обрађене на часу** и уме да их повеже са карактеристичним догађајима;

	• уме на основу фотографије да **препозна карактеристичне облике римске архитектуре и објасни њихову намену**.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме целовито да објасни **како је Рим од малог града на Тибру постао средиште велике средоземне државе**; • уме да повеже **римска освајања са променама у друштву, привреди и политичком животу Републике**; • разуме и уме да објасни **кризу Римске републике**, повезујући ширење државе, друштвене супротности, јачање војсковођа и грађанске сукобе; • уме да објасни историјски значај **Јулија Цезара** и његову улогу у процесима који су водили слабљењу републиканског поретка; • уме да **упореди Републику и Царство**, посебно начин организације власти и положај владара; • уме да објасни како је Рим успевао да **осваја, повеже и управља огромним простором**, повезујући војску, путеве, градове и државну управу; • уме да знамените личности, изреке и анегдоте **користи за објашњавање ширих историјских процеса**, а не само да их репродукује; • уме да објасни специфичности **римске архитектуре и градитељства**, повезујући изглед и конструкцију грађевина са њиховом практичном наменом; • уме да на основу фотографије грађевине, карте, кратког писаног или материјалног извора **самостално примени стечено знање и изведе образложен закључак о римском друштву и цивилизацији**; • уме да објасни **трајни значај римског наслеђа** за касније развој европске цивилизације.

КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА УЧЕНИКА ИЗ ПРЕДМЕТА ИСТОРИЈА - 6. РАЗРЕД

ТЕМА: ЕВРОПА И СРЕДОЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • зна шта се подразумева под Великом сеобом народа и препознаје је као велико померање народа које је изменило простор Европе; • зна да су у Великој сеоби учествовали Германи и уме да наведе неке германске народе; • зна ко су били Хуни и ко је био Атила;

	• повезује Велику сеобу народа са пропашћу Западног римског царства; • зна да је Западно римско царство престало да постоји 476. године; • уме на историјској карти да пронађе и покаже Византијско царство, Франачку државу, Рим и Цариград; • зна да је Византија наставила да постоји после пропасти Западног римског царства и да је њена престоница био Цариград; • зна ко је био Јустинијан и препознаје га као значајног византијског цара; • зна ко су били Франци и препознаје Франачку као значајну државу раног средњег века; • зна ко је био Хлодовех и повезује га са покрштавањем Франака; • зна ко је био Карло Велики и да је био франачки владар који је крунисан за цара; • зна да је ислам настао на Арабијском полуострву и зна ко је био Мухамед; • зна да муслимани верују у једног Бога — Алаха; • препознаје Меку као свети град ислама и Кабу као најзначајније исламско светилиште; • зна да су се Арабљани током раног средњег века проширили изван Арабијског полуострва; • зна да се хришћанство поделило на православно и католичко; • препознаје папу и патријарха као значајне поглаваре хришћанске цркве.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену **довољан (2)**, ученик: • уме да објасни основне узроке Велике сеобе народа и разуме да није реч о једном догађају, већ о дуготрајном процесу померања различитих народа; • зна да је продор Хуна у Европу подстакао померање германских и других народа; • уме да наведе и препозна неке од значајнијих народа Велике сеобе, попут Визигота, Острогота, Вандала и Франака; • уме да објасни основну везу између Велике сеобе народа, слабљења Западног римског царства и настанка нових германских држава; • разуме да 476. година није означила крај Римског царства у целини, јер је Источно римско царство — Византија — наставило да постоји; • зна да су се становници Византије називали Ромејима и уме да објасни значење тог назива; • зна ко је био Јустинијан и повезује његову владавину са покушајем обнове Римског царства, Аја Софијом, Зборником грађанског права и царицом Теодором; • зна ко је био Ираклије и повезује га са ратовима против Персијанаца, Авара и Словена и са тематским системом; • уме да разврста основне догађаје према томе да ли припадају владавини Јустинијана или Ираклија;

	• зна шта су Меровинзи и Каролинзи и повезује их са развојем Франачке државе; • зна шта је мајордом и повезује ову титулу са успоном Каролинга; • зна ко је био Карло Мартел и повезује га са битком код Поатјеа 732. године; • зна да је Карло Велики крунисан за цара 800. године; • зна шта је Хиџра, уме да објасни прелазак Мухамеда из Меке у Медину и зна 622. годину; • зна ко су били калифи и повезује их са ширењем исламске државе; • уме да повеже основне појмове хришћанства и ислама, нпр. Библија — Куран, црква — џамија, ходочашће — хаџ; • зна шта је Велика шизма, зна 1054. годину и уме да објасни да је дошло до поделе на Православну и Католичку цркву; • уме значајне личности и догађаје раног средњег века да смести у одговарајући век и основни хронолошки редослед.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да објасни **узроке Велике сеобе народа** и повеже продор Хуна са покретањем германских и других народа; • уме да објасни **последице Велике сеобе народа**, посебно слабљење и пропаст Западног римског царства и настанак германских држава на његовој територији; • уме да на карти прати основне **правце кретања народа током Велике сеобе** и повеже их са просторима на којима су настале нове државе; • уме да објасни зашто је **Византија представљала наставак Римског царства**, иако је током времена добијала посебна обележја; • уме да објасни **Јустинијанов покушај обнове Римског царства** и повеже га са његовим освајањима, Зборником грађанског права и изградњом Аја Софије; • уме да објасни шта је **тематски систем**, зашто је уведен и какав је значај имао за одбрану и организацију Византије; • уме да објасни **успон Франачке државе**, од Меровинга до јачања Каролинга; • уме да објасни значај **Карла Мартела и битке код Поатјеа** у контексту арапског ширења; • уме да објасни значај **Карла Великог и његовог крунисања за цара 800. године**; • уме да објасни **значај Хиџре** за ислам и разуме зашто 622. година представља почетак исламског рачунања времена; • уме да објасни како је после Мухамедове смрти дошло до **ширења арапске државе и ислама**; • уме да објасни основне **сличности и разлике између хришћанства и ислама** користећи појмове обрађене на часу; • уме да објасни **Велику шизму** и њене основне последице за хришћански свет; • уме да користи карту и хронологију тако што **повезује простор, личности и догађаје**, а не само да их појединачно препознаје.

ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да објасни **како је Велика сеоба народа променила политичку и етничку слику Европе** и допринела преласку из античког у средњовековни свет; • уме да повеже **слабљење Западног римског царства, Велику сеобу народа, 476. годину и настанак германских држава** у јасну узрочно-последичну целину; • уме да објасни зашто **476. година представља важну историјску границу, али не и потпуни нестанак римске традиције**, повезујући то са опстанком Византије; • уме да **упореди положај западне Европе и Византије након пропасти Западног римског царства** и уочи различите правце њиховог развоја; • уме да повеже **Јустинијанов покушај обнове Царства и Ираклијеве реформе** са различитим историјским околностима у којима се Византија налазила; • уме да објасни како се **Франачка од једне германске државе развила у најмоћнију државу западне Европе**; • уме да објасни шири значај **крунисања Карла Великог за цара**, повезујући франачку државу, хришћанство, папство и идеју царства; • уме да објасни како је **појава и ширење ислама променило политичку и верску слику Средоземља**; • уме да повеже **ширење Арабљана са Византијом и Франачком**, уочавајући да су се развој ова три света међусобно додиривали и утицали један на други; • уме да објасни значај **хришћанске цркве у раном средњем веку** и повеже ширење хришћанства, монаштво и мисионарску делатност са променама у европском друштву; • уме да објасни како је **Велика шизма продубила разлике између хришћанског Истока и Запада**; • уме да упореди **Византију, Франачку државу и исламски свет** према простору, вери, политичкој организацији и њиховој улози у раном средњем веку; • на основу карте, хронолошке линије, слике или кратког историјског извора уме да **самостално повеже више информација и изведе образложен историјски закључак**.

ТЕМА: СРБИ И ЊИХОВО ОКРУЖЕЊЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • зна шта је **склавинија** и уме својим речима да објасни овај појам; • зна где се налазила **прапостојбина Словена**;

	• зна да су се Словени током Велике сеобе народа досељавали на Балканско полуострво; • уме на карти да покаже простор на који су се **Срби населили**; • уме на карти да покаже најзначајније **српске склавиније** обрађене на часу; • зна да су територије на које су се Срби досељавали претходно припадале **Византијском царству**; • препознаје **Рашку и Дукљу** као значајне српске области/државе раног средњег века; • уме на карти да пронађе **Рас** и повезује га са Рашком; • зна да су Словени били **многобошци пре примања хришћанства**; • зна ко су били **Ћирило и Методије** и повезује их са ширењем хришћанства међу Словенима.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену **довољан (2)**, ученик: • зна основне **разлоге сеоба Словена** и уме да наведе неки од њих; • зна поделу Словена на **Западне, Источне и Јужне Словене** и уме да наведе карактеристичне представнике сваке групе; • зна да Срби припадају **Јужним Словенима**; • уме да именује и на карти покаже српске склавиније обрађене на часу и приближно одреди простор који су заузимале; • зна да су **Византија и Бугарска** представљале најзначајније силе у окружењу раних српских земаља; • зна да су ране српске земље биле изложене **византијском и бугарском утицају**; • зна основну улогу **Ћирила и Методија** у ширењу хришћанства и словенске писмености; • зна шта су **глагољица и ћирилица**, уме да их разликује и препозна; • зна да процес **покрштавања Словена и Срба** није био једнократан догађај; • зна ко су били **Власи** и препознаје их као део становништва средњовековног Балкана; • зна да су **Рашка и Дукља** постале важна средишта развоја српске државности; • препознаје најзначајније **династије у Рашкој и Дукљи** и уме да их повеже са одговарајућом облашћу.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да **објасни разлоге словенских сеоба** и повеже их са ширим променама које су захватиле Европу у раном средњем веку; • уме да објасни **насељавање Словена на Балкан** и последице њиховог насељавања на некадашњој византијској територији; • разуме да склавиније у почетку нису биле развијене средњовековне државе, већ **области насељене и организоване од стране Словена**; • уме да објасни положај раних српских земаља **између интереса Византије и Бугарске**;

	• уме да објасни како је супарништво Византије и Бугарске утицало на положај и развој српских земаља; • уме да објасни **значај покрштавања** за Србе и друге Словене; • уме да објасни значај делатности **Ћирила и Методија** за ширење хришћанства и развој словенске писмености; • уме правилно да повеже **Ћирила и Методија са глагољицом**, а настанак и ширење **ћирилице** са наставком словенске писмене традиције; • зна значајније **династије Рашке и Дукље** и уме да наведе њихове важније представнике обрађене на часу; • зна ко је био **Јован Владимир** и повезује га са Дукљом и традицијом првог српског светитеља; • зна ко је био **Михаило Војислављевић** и повезује га са краљевском титулом; • уме да објасни зашто су **Дукља и Рашка у различитим периодима биле средишта политичког окупљања Срба**; • уме да користи карту приликом одговарања и да са њом повеже **Рас, Рашку, Дукљу, Византију и Бугарску**.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме самостално да објасни **пут од досељавања Словена на Балкан, преко склавинија, до постепеног развоја српских средњовековних држава**; • уме да повеже **досељавање, простор, византијско наслеђе и стварање склавинија** у јасну историјску целину; • разуме и уме да објасни да развој раних српских држава није текао изоловано, већ у сталном односу са **Византијом и Бугарском**; • уме да објасни како су се **утицај и надмоћ Византије и Бугарске смењивали** и како се то одражавало на српске земље; • уме да повеже **покрштавање, мисију Ћирила и Методија и развој словенске писмености** и објасни њихов шири значај за словенске народе; • јасно разликује **глагољицу и ћирилицу**, зна околности њиховог настанка и уме да објасни њихов значај за словенску културу; • уме хронолошки и просторно да повеже **Рашку и Дукљу, њихове династије и најзначајније владаре**; • уме да објасни значај **Јована Владимира као првог српског светитеља** и **Михаила Војислављевића као првог српског владара са краљевском титулом**; • уме да објасни **померање средишта српске државности између различитих српских области**, а не само да наброји владаре и династије; • самостално користи историјску карту и на основу ње уме да објасни **географски положај српских земаља и њихов однос према суседним силама**; • користећи научене појмове, личности, простор и хронологију, уме да **самостално изложи развој Срба у раном средњем веку као повезану историјску причу**, а не као низ напамет научених података.

ТЕМА: ЕВРОПА И СРЕДОЗЕМЉЕ У ПОЗНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • зна временско одређење **позног средњег века**; • препознаје **Енглеску, Француску, Свето римско царство и Кијевску Русију** као значајне државе овог периода и уме да их покаже на карти; • зна шта је **монархија**; • зна шта је **династија**; • зна шта су били **Крсташки ратови**; • зна да је њихов основни циљ био освајање **Свете земље и Јерусалима**; • зна да су се у Крсташким ратовима сукобљавали **хришћани и муслимани**; • зна ко су били **крсташи**; • препознаје да су Крсташки ратови имали последице по односе **Истока и Запада**.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену **довољан (2)**, ученик: • повезује **Капете, Плантагенете, Хоенштауфене и Рјуриковиче** са одговарајућим државама; • зна основне разлике у политичком развоју Енглеске, Француске, Светог римског царства и Кијевске Русије; • зна ко су били **Саладин** и **Ричард Лавље Срце** и повезује их са Крсташким ратовима; • препознаје **Фридриха Барбаросу, Филипа IV Лепог и Јарослава Мудрог** и повезује их са одговарајућим државама; • зна улогу **папе Урбана II** у покретању Првог крсташког рата; • разликује најзначајније крсташке походе и зна да је у **Четвртом крсташком рату освојен Цариград**; • зна да је **Стогодишњи рат** вођен између Енглеске и Француске; • наводи основне последице Крсташких ратова: развој трговине и размену знања између Истока и Запада.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • **објашњава** различит политички развој Енглеске и Француске; • зна шта је **Велика повеља слобода**, ко ју је прихватио и објашњава њен значај за ограничавање краљевске власти; • повезује Велику повељу слобода са каснијим развојем **Парламента у Енглеској**; • објашњава особености политичког уређења **Светог римског царства**; • објашњава последице **монголских освајања** за Кијевску Русију;

	• објашњава **узроке Крсташких ратова**, а не само њихов прокламовани верски циљ; • познаје основну хронологију значајнијих крсташких похода; • објашњава зашто је **Четврти крсташки рат био специфичан**; • објашњава **економске и културне последице** Крсташких ратова; • разликује непосредне циљеве похода од њихових **дугорочних последица**.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • **пореди** политички развој Енглеске и Француске; • повезује **Велику повељу слобода, ограничавање краљевске власти и развој Парламента**; • пореди организацију власти у Енглеској, Француској и Светом римском царству; • објашњава Крсташке ратове као процес у којем су се преплитали **верски, политички и економски интереси**; • анализира противречност Четвртог крсташког рата — поход покренут у име хришћанства завршава се **освајањем и пљачком хришћанског Цариграда**; • процењује **успешност Крсташких ратова**, разликујући њихове првобитне циљеве од дугорочних последица; • повезује Крсташке ратове са **развојем трговине и јачањем контаката Истока и Запада**; • самостално повезује личности, династије, државе и догађаје у **ширу слику промена у Европи позног средњег века**; • на основу карте, извора или новог примера примењује научено и изводи **образложен историјски закључак**.

ТЕМА: СРБИЈА У ДОБА НЕМАЊИЋА

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • зна да су **Немањићи** српска средњовековна владарска династија; • зна ко је био **Стефан Немања** и препознаје га као родоначелника династије; • препознаје основни редослед најзначајнијих владара династије Немањића; • зна ко су били **Свети Сава** и **Стефан Првовенчани**; • зна да је Србија за време Стефана Првовенчаног постала краљевина; • зна да је Свети Сава изборио самосталност Српске цркве; • зна шта је **задужбина** и уме да наведе најмање један пример;

	• зна да је највећи успон средњовековна Србија достигла за време **Стефана Душана**; • зна шта је **Душанов законик**; • зна да је **Урош Нејаки** био последњи владар из династије Немањића.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену **довољан (2)**, ученик: • уме да реконструише основно **династичко стабло Немањића**; • објашњава значај Стефана Немање за успон Србије; • зна основне околности под којима је Србија постала краљевина; • зна шта значи **аутокефалност** и повезује је са Светим Савом; • разликује краљевску и царску титулу; • зна шта је **државни сабор** и препознаје његову улогу; • зна за сабор у **Дежеву** и повезује га са Драгутином и Милутином; • повезује значајније владаре са њиховим задужбинама; • зна да је у време Немањића дошло до развоја рударства и трговине; • зна ко су били **Саси** и повезује их са рударством; • зна значај битке код **Велбужда**; • зна основне податке о проглашењу Српског царства и доношењу Душановог законика.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • самостално и углавном тачно израђује династичко стабло Немањића; • хронолошки излаже развој Србије од Стефана Немање до Уроша Нејаког; • објашњава значај краљевске круне и самосталности Српске цркве; • објашњава улогу државног сабора и значај сабора у Дежеву; • правилно повезује владаре са већим бројем задужбина; • објашњава значај рударства, трговине и улогу Саса; • објашњава значај битке код Велбужда за јачање Србије; • објашњава Душанова освајања и уме на карти да покаже ширење српске државе; • повезује Душаново проглашење за цара са уздизањем Српске архиепископије у патријаршију; • објашњава основну сврху и значај Душановог законика; • разуме улогу династичких бракова у средњовековној дипломатији; • објашњава слабљење царске власти после Душанове смрти.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • самостално израђује династичко стабло Немањића и користи га за систематично излагање; • целовито објашњава развој Србије од велике жупаније до краљевине и царства; • повезује политички развој државе са развојем Српске цркве;

	• пореди значај Стефана Немање, Стефана Првовенчаног, Светог Саве и Стефана Душана; • објашњава улогу сабора у важним политичким и црквеним променама; • задужбине тумачи као верске, културне и политичке споменике; • повезује рударство, долазак Саса, развој трговине и економско јачање Србије; • објашњава Душанова освајања, царску титулу, патријаршију и Душанов законик као делове изградње Српског царства; • разликује историјске податке од предања и занимљивости; • анализира узроке слабљења Српског царства после Душанове смрти; • самостално повезује политичку, црквену, привредну и културну историју доба Немањића.

ТЕМА: СРПСКЕ ЗЕМЉЕ И ЊИХОВО ОКРУЖЕЊЕ У ДОБА ОСМАНЛИЈСКИХ ОСВАЈАЊА – СРПСКА ДЕСПОТОВИНА

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • зна ко је био **кнез Лазар** и повезује га са Моравском Србијом; • зна да је престоница Моравске Србије била **Крушевац**; • зна да је кнез Лазар погинуо у **Косовској бици 1389. године**; • зна да је Косовска битка вођена против **Османлија**; • зна ко је био **Стефан Лазаревић** и повезује га са кнезом Лазаром; • зна да је Стефан Лазаревић носио титулу **деспота**; • препознаје **Српску деспотовину** као српску средњовековну државу у XV веку; • зна да је **Београд** био престоница Стефана Лазаревића; • зна ко је био **Ђурађ Бранковић** и да је наследио Стефана Лазаревића на челу Деспотовине; • зна да је Ђурађ Бранковић подигао **Смедерево** као нову престоницу; • зна да је Српска деспотовина коначно пала под османску власт **1459. године**; • препознаје **Босну, Херцеговину, Црну Гору и Дубровник** као земље/области у окружењу Српске деспотовине; • зна да је **Дубровник био република** и да је трговина била једна од главних делатности његових становника; • уме на историјској карти да пронађе најзначајнија места обрађена у оквиру теме, као што су **Крушевац, Београд, Смедерево и Дубровник**.

ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену **довољан (2)**, ученик: • зна основне податке о **Моравској Србији**, кнезу Лазару и кнегињи Милици; • зна основне податке о **Косовској бици**, њеним учесницима и исходу; • зна да је Стефан Лазаревић **1402. године добио титулу деспота** и повезује овај догађај са настанком Српске деспотовине; • зна да је Стефан Лазаревић постао **вазал угарског краља** и да је добио Београд на управу; • зна основни редослед владара **Лазар → Стефан Лазаревић → Ђурађ Бранковић**; • зна да је Српска деспотовина имала **први и коначни пад под османску власт** и препознаје 1459. као годину њеног коначног пада; • зна шта значи владарска титула **деспот** и разликује је од других титула српских средњовековних владара; • зна да је **Ново Брдо** било значајно место у средњовековној Србији и уме да га пронађе на карти; • зна основне податке о средњовековној **Босни** и препознаје титулу бана; • зна ко је био **Твртко I** и повезује га са настанком Босанског краљевства; • зна шта је била **Црква босанска**; • повезује **Ђурђа Бранковића, Ђурђа Црнојевића, Стјепана Томашевића и Стефана Вукчића Косачу** са одговарајућим земљама; • зна да су **Босна, Херцеговина и Црна Гора** постепено потпале под османску власт; • зна основне карактеристике **Дубровачке републике** и значај трговине за њен развој; • препознаје **Мало веће, Велико веће и Веће умољених** као органе власти Дубровачке републике; • зна шта је **Ресавска школа** и повезује је са преписивачком делатношћу; • препознаје основне појмове из културе средњовековних српских земаља, као што су **фреска и житије**; • уме на карти да пронађе **Крушевац, Београд, Смедерево, Ново Брдо и Дубровник**.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • објашњава положај **Моравске Србије** у време јачања Османског царства на Балкану; • познаје учеснике Косовске битке и уме да објасни њен **значај за даљи положај српских земаља**; • објашњава положај Србије после Косовске битке и околности у којима је власт преузео **Стефан Лазаревић**; • објашњава појам **вазал** и уме да га примени на положај српских владара према Османском царству и Угарској; • објашњава значај добијања титуле **деспота 1402. године** и настанка Српске деспотовине;

	• објашњава зашто је **Београд** био значајан за државу Стефана Лазаревића; • објашњава зашто је Ђурађ Бранковић подигао **Смедерево као нову престоницу**; • познаје први пад и обнову Српске деспотовине и повезује их са притиском Османског царства; • објашњава околности **коначног пада Српске деспотовине 1459. године**; • објашњава значај **Новог Брда** и рударства за привреду средњовековне Србије; • објашњава основне карактеристике политичког развоја средњовековне **Босне**, од бановине до краљевине; • објашњава значење и значај **двоструког венца краља Тврткa**; • разликује **Цркву босанску** од црквених организација у суседним средњовековним државама; • повезује развој и пад **Босне, Херцеговине и Црне Горе** са ширењем османске власти на Балкану; • објашњава специфичан положај **Дубровачке републике**, њено државно уређење и значај трговине; • објашњава улогу **Ресавске школе** и преписивачке делатности у очувању и развоју средњовековне писмености; • познаје значајније примере средњовековне културе обрађене на часу и уме да их повеже са одговарајућим појмовима; • користи историјску карту да објасни **просторни положај Српске деспотовине и њен однос према суседним државама и Османском царству**.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • самостално повезује развој српских земаља **од Моравске Србије кнеза Лазара до коначног пада Српске деспотовине**; • објашњава како је **ширење Османског царства** утицало на политички развој Србије и других земаља Балкана; • анализира значај **Косовске битке** у ширем процесу османских освајања и разликује непосредни исход битке од њених дугорочних последица; • објашњава сложен положај српских владара између **Османског царства и Угарске** и начин на који су вазални односи и савезништва коришћени ради очувања државе; • повезује владавину Стефана Лазаревића са **настанком и јачањем Српске деспотовине, Београдом, привредним развојем и културним напретком**; • повезује владавину Ђурђа Бранковића са **Смедеревом, османским притиском, падом и обновом Деспотовине и њеним настојањем да опстане између великих сила**; • објашњава зашто је, упркос периодима обнове и јачања, дошло до **коначног пада Српске деспотовине 1459. године**; • пореди судбину Српске деспотовине са судбином **Босне, Херцеговине и Црне Горе** у процесу османских освајања; • самостално повезује најзначајније владаре и политичке промене у **Србији, Босни, Херцеговини и Црној Гори**;

	• објашњава зашто је **Дубровачка република** имала другачији политички и привредни развој од суседних средњовековних земаља; • повезује **рударство, градове и трговину** са привредним развојем српских земаља и њиховим везама са Дубровником; • повезује **Ресавску школу, преписивачку делатност, фреске, житија и друге облике културног стваралаштва** са развојем и очувањем средњовековне културе; • самостално користи историјску карту и на основу положаја **Београда, Крушевца, Смедерева, Новог Брда и Дубровника** изводи закључке о политичком, војном и привредном значају простора; • хронолошки и узрочно-последично повезује најзначајније догађаје и објашњава **постепени нестанак средњовековних држава на овом простору под притиском османских освајања**.

ТЕМА: ЕВРОПА И СВЕТ У РАНОМ НОВОМ ВЕКУ

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • зна да **нови век** долази после средњег века и уме приближно временски да га одреди; • препознаје **Велика географска открића, хуманизам и ренесансу и реформацију** као значајне појаве раног новог века; • зна да су техничка и технолошка открића допринела променама у животу људи и развоју друштва; • препознаје значај **штампарске машине** и зна да је повезана са Јоханом Гутенбергом; • зна основне проналаске и средства која су омогућила успешнија поморска путовања; • зна основне разлоге због којих су Европљани кренули у **Велика географска открића**; • зна ко је био **Кристифор Колумбо** и повезује га са открићем Америке за Европљане; • зна ко је био **Васко да Гама** и повезује га са поморским путем до Индије; • зна да је експедиција **Фернанда Магелана** извршила прво путовање око света; • уме на карти да покаже **Европу, Америку и основне правце Великих географских открића**; • зна да су у Америци пре доласка Европљана постојале развијене цивилизације; • зна шта је **хуманизам** и шта је **ренесанса** на основном нивоу;

	• препознаје неке од најпознатијих представника ренесансе, попут **Леонарда да Винчија и Микеланђела**; • зна да је **реформација** довела до подела у западном хришћанству; • зна ко је био **Мартин Лутер** и повезује га са почетком реформације; • зна да су се присталице нових хришћанских учења називале **протестантима**; • зна да је **противреформација** била одговор Католичке цркве на ширење реформације; • зна шта је **апсолутистичка монархија** и да у њој владар има веома широка овлашћења; • препознаје **Луја XIV** као пример апсолутистичког владара.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену **довољан (2)**, ученик: • зна основна **обележја раног новог века** и препознаје промене које га разликују од средњег века; • уме да наведе значајнија **техничка и технолошка открића** и објасни њихову основну намену; • објашњава основни значај **Гутенбергове штампарске машине** за ширење књига и писмености; • зна како су усавршавање бродова и навигационих средстава помогли Великим географским открићима; • разликује основне **економске, политичке и верске мотиве** Великих географских открића; • зна најзначајнија путовања **Кристифора Колумба, Васка да Гаме и Магеланове експедиције** и уме да их покаже на карти; • зна основне податке о **Астецима, Мајама и Инкама** и уме просторно да их смести; • зна да су европска освајања довела до стварања **колонија** и зна шта тај појам значи; • уме да наведе основне последице Великих географских открића; • зна где и у којим околностима настају **хуманизам и ренесанса**; • објашњава основну разлику између хуманизма и ренесансе; • зна значајније представнике хуманизма и ренесансе обрађене на часу и препознаје њихова најпознатија дела; • зна основне узроке **реформације**; • зна основне захтеве и учење **Мартина Лутера** и значај његовог иступања против Католичке цркве; • зна да су током реформације настале различите **протестантске цркве**; • зна основне мере **противреформације**; • зна улогу **језуита** у обнови и јачању Католичке цркве; • зна основне карактеристике **апсолутизма**; • уме да повеже Луја XIV са **Француском и Версајем**; • препознаје најзначајније апсолутистичке монархије и владаре обрађене на часу.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик:

	• објашњава зашто прелазак из средњег у нови век представља **постепен процес промена**, а не један догађај; • повезује техничка и технолошка достигнућа са **променама у привреди, комуникацији, ратовању и свакодневном животу**; • објашњава како је проналазак штампе утицао на **брже ширење идеја и знања**; • повезује развој поморске технике и навигације са могућношћу организовања **прекоокеанских путовања**; • објашњава узроке Великих географских открића и повезује их са потребом Европљана да пронађу **нове трговачке путеве ка Истоку**; • објашњава значај путовања Колумба, Васка да Гаме и Магеланове експедиције за **промену европских представа о свету**; • објашњава процес **европског освајања и колонизације Америке**; • објашњава последице сусрета Европљана са староседелачким народима Америке; • повезује Велика географска открића са **развојем светске трговине и јачањем европских држава**; • објашњава зашто су **италијански градови** били погодна средина за настанак хуманизма и ренесансе; • објашњава промену погледа на човека, природу, науку и уметност коју доносе **хуманизам и ренесанса**; • уме да на конкретним примерима дела објасни основна **обележја ренесансне уметности**; • објашњава верске, политичке и друштвене **узроке реформације**; • објашњава зашто је учење Мартина Лутера довело до великог верског и политичког сукоба у Европи; • разликује основна протестантска учења обрађена на часу; • објашњава циљеве и средства **противреформације**, укључујући деловање језуита; • објашњава како је реформација променила **верску карту Европе**; • објашњава основна обележја апсолутистичке монархије и начин на који владар учвршћује централну власт; • на примеру **Луја XIV** објашњава функционисање апсолутистичке монархије и значај Версаја; • уме да повеже развој апсолутизма са **јачањем централне власти и слабљењем политичке самосталности феудалног племства**.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • самостално објашњава **основне промене којима се Европа постепено удаљавала од средњовековног начина живота и улазила у нови век**; • повезује техничка и технолошка открића, развој науке, штампе и поморства са ширим **друштвеним и економским променама**;

	• самостално повезује техничке предуслове, економске потребе и политичке интересе са настанком **Великих географских открића**; • пореди путовања Колумба, Васка да Гаме и Магеланове експедиције и процењује њихов историјски значај; • анализира **позитивне и негативне последице Великих географских открића**, узимајући у обзир и европску и староседелачку перспективу; • повезује колонизацију са развојем светске трговине, преношењем биљака, животиња и производа између континената и стварањем **нових економских веза**; • објашњава како су хуманизам и ренесанса представљали промену у **односу према човеку, образовању, античком наслеђу, уметности и науци**; • самостално анализира карактеристике ренесансног дела или стваралаштва неког од значајних представника и повезује их са основним идејама епохе; • повезује **штампарску револуцију, хуманизам и реформацију**, објашњавајући како је брже ширење писане речи омогућило брже ширење нових идеја; • анализира узроке реформације и објашњава зашто она није била само **верски, већ и политички и друштвени процес**; • пореди реформацију и противреформацију и процењује њихов утицај на европско друштво; • објашњава дугорочне последице верских подела на **политичке односе и сукобе у Европи**; • анализира основне механизме апсолутистичке власти и објашњава однос **владара, племства, војске и државне управе**; • уме да на примерима упореди различите апсолутистичке монархије и њихове владаре обрађене на часу; • самостално повезује **технолошка открића, Велика географска открића, хуманизам и ренесансу, реформацију и развој апсолутистичких монархија** у целовиту слику настанка раног модерног света; • приликом усменог одговарања самостално организује излагање, правилно користи историјске појмове, личности, простор и хронологију и **узрочно-последично повезује различите области теме**.

ТЕМА: СРБИ ПОД ОСМАНСКОМ ВЛАШЋУ (XV–XVII ВЕК)

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • зна да су српске земље након османских освајања дошле под власт **Османског царства**;

	• зна да се на челу Османског царства налазио **султан**; • препознаје **Сулејмана Величанственог** као османског султана и повезује његову владавину са успоном Османског царства; • зна да је Османско царство било подељено на **санџаке**; • зна да се покорено хришћанско становништво називало **раја**; • зна да је раја плаћала порезе и имала различите обавезе према османској власти; • зна шта је **харач**; • зна шта је **данак у крви**; • препознаје **јаничаре** као припаднике османске војске; • зна ко су били **хајдуци** и да су се борили против османске власти; • зна ко су били **ускоци** и повезује их са борбом против Османлија; • зна ко су били **јатаци**; • зна да је **Пећка патријаршија** била средиште Српске православне цркве; • зна да је Пећка патријаршија обновљена у време османске власти; • зна да је током османске власти долазило до **сеоба српског становништва**; • препознаје **Велику сеобу Срба** као један од значајних догађаја овог периода.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену **довољан (2)**, ученик: • зна основну поделу становништва Османског царства и разликује положај **аскера и раје**; • зна шта су **санџак и беглербеглук** и повезује их са територијалном организацијом Османског царства; • зна ко је био **санџак-бег**; • зна основне функције **великог везира** и препознаје га као високог државног службеника после султана; • зна основне обавезе раје и разликује **харач, десетину и кулук**; • зна како је функционисао **данак у крви** и повезује га са јаничарима; • зна ко је био **Мехмед II** и препознаје његов надимак Освајач; • зна ко је био **Мехмед-паша Соколовић** и да је био велики везир; • зна да је **Пећка патријаршија обновљена 1557. године** и повезује њену обнову са Мехмед-пашом Соколовићем; • зна организацију хајдучких дружина и препознаје **харамбашу** као њиховог старешину; • зна да су се хајдуци окупљали о **Ђурђевдану**, а разилазили о **Митровдану**; • разликује **хајдуке, ускоке и јатаке**; • зна основне разлоге због којих је српско становништво напуштало области под османском влашћу; • зна ко је предводио **Велику сеобу Срба** и повезује је са патријархом Арсенијем III Чарнојевићем;

	• зна основне податке о **Првој и Другој сеоби Срба** обрађене на часу; • зна шта је **Војна крајина** и повезује је са Хабзбуршком монархијом и српским становништвом; • уме да из једноставног историјског текста препозна **рају, хајдуке, јатаке или сеобе Срба**.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • објашњава основне карактеристике **државног и управног уређења Османског царства**; • објашњава положај **раје** у Османском царству и њене основне пореске и радне обавезе; • разликује и објашњава појмове **харач, десетина, кулук и данак у крви**; • објашњава положај хришћанског становништва у односу на повлашћене слојеве Османског царства; • објашњава начин на који је **данак у крви** био повезан са стварањем јаничарске војске; • објашњава значај владавине **Сулејмана Величанственог** за успон Османског царства; • објашњава значај **Мехмед-паше Соколовића** и његову повезаност са обновом Пећке патријаршије; • објашњава значај **обнове Пећке патријаршије 1557. године** за српско становништво под османском влашћу; • објашњава начине организовања и деловања **хајдука и ускока**; • објашњава улогу **јатака** у деловању хајдучких дружина; • објашњава зашто су се хајдуци окупљали о Ђурђевдану, а разилазили о Митровдану; • објашњава основне **узроке сеоба Срба** са османских територија; • објашњава околности и узроке **Велике сеобе Срба** и улогу Арсенија III Чарнојевића; • објашњава зашто се део српског становништва насељавао на простору **Хабзбуршке монархије**; • објашњава појам и улогу **Војне крајине** и положај становништва које се у њој насељавало; • на основу краћег историјског текста уме да **препозна историјску појаву, издвоји важне податке и објасни њихово значење**.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • самостално објашњава **положај српског становништва у оквиру политичког, друштвеног и управног система Османског царства**; • повезује организацију Османског царства, положај раје и систем пореских и радних обавеза у јединствену целину; • пореди положај **раје и повлашћених слојева** и објашњава основне разлике у њиховим правима и обавезама; • повезује **данак у крви, јаничаре и организацију османске војске**;

	• објашњава значај периода највећег успона Османског царства за положај Балкана и српског становништва; • анализира значај **обнове Пећке патријаршије** и објашњава њену улогу у верском и друштвеном животу Срба под османском влашћу; • повезује личност **Мехмед-паше Соколовића** са османским државним системом и обновом Пећке патријаршије; • пореди **хајдуке и ускоке**, уочава њихове сличности и разлике и објашњава услове у којима су деловали; • објашњава повезаност османске власти, ратова, пореских оптерећења и несигурности са **сеобама српског становништва**; • самостално објашњава **узроке и последице Велике сеобе Срба** и улогу патријарха Арсенија III Чарнојевића; • повезује сеобе Срба са њиховим насељавањем на територији **Хабзбуршке монархије и Војне крајине**; • објашњава улогу српског становништва у **Војној крајини** и повезује њено постојање са сукобима Хабзбуршке монархије и Османског царства; • хронолошки и узрочно-последично повезује **османска освајања, живот под османском влашћу, отпор, деловање Српске православне цркве и сеобе Срба**; • самостално анализира краћи историјски извор, препознаје на коју се појаву или догађај односи и **на основу текста и претходног знања изводи образложен закључак**; • повезује политичку, друштвену, верску и војну историју и самостално објашњава **различите облике живота, прилагођавања и отпора српског становништва под османском влашћу**.

КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА УЧЕНИКА ИЗ ПРЕДМЕТА ИСТОРИЈА - 7. РАЗРЕД

ТЕМА: ЕВРОПА И СВЕТ НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	зна да дефинише појам револуција и разуме да он означава велику и кореniту промену у друштву, привреди или политици; зна шта се подразумева под Индустријском револуцијом и да је започела у Великој Британији; уме да препозна и правилним редоследом наведе развој облика производње: занатска производња → мануфактура → фабричка производња; разликује основне карактеристике занатске, мануфактурне и фабричке производње; препознаје парну машину као један од најзначајнијих проналазака Индустријске револуције и повезује је са Џејмсом Ватом;

	зна да је индустријализација довела до развоја градова, фабрика и повећања броја индустријских радника; зна шта се подразумева под Атлантским револуцијама; зна да су британске колоније у Северној Америци водиле борбу за независност од Велике Британије; зна да је Декларација независности донета 1776. године и да су настале Сједињене Америчке Државе; зна ко је био Џорџ Вашингтон; зна да је Француска револуција почела 1789. године и препознаје пад Бастиље као њен симболичан почетак; препознаје основне појмове Француске револуције: сталежи, Народна скупштина, република и гиљотина; зна ко су били Луј XVI и Марија Антоанета; зна ко је био Наполеон Бонапарта и препознаје га као француског војсковођу и цара; зна да је Наполеон освојио велики део Европе и да је коначно поражен 1815. године; зна шта се подразумева под Источним питањем и повезује га са слабљењем Османског царства и борбом великих сила за утицај на његовим територијама.
ДОБАР (3)	уме да објасни основне разлоге због којих је Индустријска револуција најпре започела у Великој Британији; уме да објасни прелазак од занатске преко мануфактурне ка фабричкој производњи и уочи основне разлике у организацији рада и начину производње; познаје значајније проналаске Индустријске револуције и уме да објасни како су машине и парна снага мењале производњу и саобраћај; уме да објасни појмове индустријализација и урбанизација; разликује буржоазију и радништво и уме да опише основне услове живота и рада индустријских радника; уме да наведе основне позитивне и негативне последице Индустријске револуције; уме да објасни основне узроке Америчке револуције и незадовољство колониста британском политиком; зна шта је Бостонска чајанка и повезује је са борбом америчких колонија против британске власти; уме да објасни основни значај Декларације независности; препознаје идеје просветитељства као један од идејних темеља Атлантских револуција; уме да објасни основне друштвене, економске и политичке узроке Француске револуције; разликује три сталежа француског друштва и разуме неједнак положај трећег сталежа; уме да хронолошки повеже почетак револуције, пад монархије, проглашење републике и погубљење Луја XVI; зна шта је Декларација права човека и грађанина и препознаје њене основне идеје; зна ко је био Максимилијан Робеспјер и повезује га са јакобинцима и периодом револуционарног терора; уме да опише основне околности Наполеоновог доласка на власт;

	зна за Наполеоново крунисање за цара и његова најзначајнија освајања; препознаје поход на Русију и битку код Ватерлоа као значајне догађаје Наполеоновог доба; зна шта је Бечки конгрес и повезује га са уређењем Европе након Наполеонових ратова; уме да објасни зашто је слабљење Османског царства довело до отварања Источног питања; препознаје интересе Русије, Аустрије и других великих сила на простору Османског царства.
ВРЛО ДОБАР (4)	уме да објасни узроке Индустријске револуције повезујући техничке проналаске, природне ресурсе, капитал, трговину и тржиште; уме да објасни како су промене у организацији производње и технички проналасци омогућили прелазак са мануфактурне на фабричку производњу; повезује развој машинске производње, парне машине и саобраћаја са убрзаним развојем индустрије; објашњава како су индустријализација и урбанизација измениле друштвену структуру и свакодневни живот људи; уме да упореди положај буржоазије и индустријског радништва; уме да објасни политичке и економске узроке Америчке револуције и повеже их са просветитељским идејама; хронолошки и узрочно-последично повезује најзначајније догађаје Америчке револуције; објашњава значај Декларације независности и стварања Сједињених Америчких Држава; уме да објасни узроке Француске револуције повезујући сталешку неједнакост, финансијску кризу, апсолутизам и просветитељске идеје; познаје и уме да повеже основне фазе Француске револуције; објашњава значај укидања феудалних привилегија и Декларације права човека и грађанина; уме да објасни узроке радикализације Француске револуције и појаву јакобинског терора; уме да објасни околности које су омогућиле Наполеонов успон и преузимање власти; повезује Наполеонова освајања са ширењем појединих тековина Француске револуције по Европи; уме да објасни значај Наполеоновог грађанског законика; објашњава узроке слабљења Наполеонове моћи, значај похода на Русију и његов коначни пораз; уме да објасни основне циљеве Бечког конгреса и принцип рестаурације; уме да објасни Источно питање као последицу слабљења Османског царства, националних покрета балканских народа и супарништва великих сила; повезује интересе великих сила са политичким приликама на Балкану и у Османском царству; уме да користи историјску карту и хронологију за повезивање простора, личности и догађаја ове теме.

ОДЛИЧАН (5)	уме целовито да објасни зашто је Индустријска револуција представљала једну од најзначајнијих прекретница у настанку модерног друштва; самостално повезује развој занатске производње → мануфактуре → фабричке производње са техничким проналасцима, поделом рада и променама у организацији производње; самостално повезује техничке проналаске, фабричку производњу, развој саобраћаја, урбанизацију и настанак нових друштвених група у јасну узрочно-последичну целину; уме да упореди привреду, друштво и свакодневни живот пре и после почетка индустријализације и изведе закључак о обиму насталих промена; уме да објасни Атлантске револуције као шири процес политичких и друштвених промена заснованих на идејама просветитељства, природних права, народног суверенитета и политичке слободе; уме да упореди Америчку и Француску револуцију према узроцима, циљевима, току и последицама и уочи њихове сличности и разлике; уме да повеже кризу старог режима, просветитељске идеје, Француску револуцију, укидање сталешких привилегија и стварање новог политичког и друштвеног поретка; уме да објасни противречности Француске револуције, повезујући идеале слободе и једнакости са политичким насиљем и револуционарним терором; уме да објасни Наполеонов успон као последицу политичке нестабилности након Француске револуције, али и да уочи његов двоструки историјски значај као владара који је ограничио поједине револуционарне тековине и истовремено неке од њих ширио Европом; уме да повеже Наполеонова освајања, отпор европских држава и народа, поход на Русију и коначни Наполеонов пораз у јасну узрочно-последичну целину; уме да објасни Бечки конгрес као покушај обнове старог политичког поретка и успостављања равнотеже снага у Европи после револуционарног и Наполеоновог доба; уме да објасни Источно питање као дуготрајан међународни проблем у којем су се преплитали слабљење Османског царства, интереси великих сила и ослободилачке тежње балканских народа; уме да повеже Источно питање са ширим политичким односима великих сила у Европи; самостално повезује Индустријску револуцију, Атлантске револуције, Француску револуцију, Наполеоново доба и Источно питање као различите, али међусобно повезане процесе који су обележили прелазак из старог поретка у модерно доба; на основу карте, хронолошке линије, кратког писаног или ликовног историјског извора уме да примени стечено знање, повеже више информација и изведе образложен историјски закључак.

ТЕМА: СРБИЈА И ЦРНА ГОРА ОД СРЕДИНЕ XVIII ДО СРЕДИНЕ XIX ВЕКА

Оцена	Критеријуми

НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • зна да су Срби почетком XIX века живели под влашћу Османског царства и уме на карти да покаже Београдски пашалук; • зна ко су били јаничари и дахије и повезује њихову власт са избијањем Првог српског устанка; • зна шта је Сеча кнезова и препознаје је као непосредан повод за Први српски устанак; • зна да је Први српски устанак почео **1804. године у Орашцу** и зна ко је био Карађорђе Петровић; • зна да је Први српски устанак окончан 1813. године; • зна шта је Хаџи Проданова буна и хронолошки је смешта између Првог и Другог српског устанка; • зна да је Други српски устанак почео **1815. године у Такову** и зна ко је био Милош Обреновић; • разликује Карађорђа и Милоша Обреновића и правилно их повезује са Првим и Другим српским устанком; • зна да је после Другог српског устанка Србија постепено стицала аутономију у оквиру Османског царства; • зна шта је хатишериф и повезује хатишерифе са стицањем и проширивањем аутономије Србије; • зна да су се у Србији смењивале династије Обреновић и Карађорђевић; • зна ко су били кнез Милош Обреновић и кнез Александар Карађорђевић; • зна да је Црна Гора у овом периоду била организована као владичанство и зна шта значи појам **владика**; • препознаје Петра I и Петра II Петровића Његоша као значајне црногорске владике; • уме на историјској карти да покаже Србију и Црну Гору.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену довољан (2), ученик: • уме да објасни положај Срба у Београдском пашалуку и околности које су довеле до јачања власти дахија; • разликује узроке и непосредан повод за избијање Првог српског устанка; • уме да објасни Сечу кнезова и њену повезаност са избијањем устанка; • познаје основни ток Првог српског устанка и уме да наведе најзначајније битке и личности обрађене на часу; • разуме да се Први српски устанак од борбе против дахија развио у борбу против османске власти; • зна да су током Првог српског устанка стварани органи српске власти и препознаје Правитељствујушчи совјет; • уме да наведе основне узроке слома Првог српског устанка; • уме да објасни положај Срба после слома Првог српског устанка и околности Хаџи Проданове буне; • уме да објасни основне узроке и ток Другог српског устанка;

	• разуме да је Милош Обреновић после оружане борбе настојао да преговорима са османским властима прошири права Србије; • зна основни значај хатишерифа из 1830. године и султановог берата којим је Милошу признато наследно кнежевско достојанство; • уме да објасни појам **аутономија** и повеже га са положајем Кнежевине Србије; • зна основне разлоге сукоба кнеза Милоша и уставобранитеља; • зна шта је Сретењски устав и повезује га са 1835. годином; • зна шта је Турски устав и повезује га са ограничавањем власти кнеза Милоша; • зна ко су били уставобранитељи и препознаје њихову улогу у политичком животу Србије; • уме да опише основне карактеристике владавине кнеза Александра Карађорђевића; • зна да је Светоандрејска скупштина довела до повратка династије Обреновић и другог доласка Милоша на власт; • уме да објасни основне карактеристике Црне Горе као владичанства; • зна основни значај Петра I и Петра II Петровића Његоша за развој Црне Горе.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да повеже положај Срба у Београдском пашалуку, јаничарску самовољу, власт дахија и Сечу кнезова са избијањем Првог српског устанка; • уме хронолошки и узрочно-последично да изложи ток Првог српског устанка, повезујући његове најзначајније догађаје, битке и личности; • објашњава прерастање Првог српског устанка из борбе против дахија у националну и ослободилачку борбу против османске власти; • уме да објасни значај стварања органа власти током Првог српског устанка као почетка изградње обновљене српске државности; • уме да објасни узроке слома Првог српског устанка и последице које је слом имао по српско становништво; • повезује Први српски устанак, Хаџи Проданову буну и Други српски устанак као различите етапе борбе против османске власти; • уме да упореди начин деловања Карађорђа и Милоша Обреновића и уочи значај оружане борбе и дипломатије у процесу ослобођења; • уме да објасни како је после Другог српског устанка Србија постепено стицала и проширивала аутономију; • објашњава значај хатишерифа из 1830. године и других аката којима је уређиван положај Србије; • уме да објасни значај Сретењског устава и разлоге његовог кратког трајања;

	• уме да објасни сукоб кнеза Милоша и уставобранитеља као сукоб око начина организовања и ограничења власти; • повезује Турски устав, абдикацију кнеза Милоша и политичке промене које су уследиле; • уме да објасни основне карактеристике уставобранитељског режима и владавине кнеза Александра Карађорђевића; • уме да објасни значај Светоандрејске скупштине и околности повратка Милоша Обреновића на власт; • уме да објасни особености друштвеног и политичког уређења Црне Горе у доба владичанства; • објашњава настојања Петра I и Петра II Петровића Његоша да ојачају централну власт и повежу црногорска племена; • уме да повеже географски положај, племенску организацију и сталне сукобе са Османским царством са особеностима развоја Црне Горе; • користи историјску карту и хронологију за повезивање простора, личности и догађаја из историје Србије и Црне Горе.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме целовито да објасни процес Српске револуције, повезујући положај Срба под османском влашћу, Први српски устанак, његов слом, Други српски устанак и постепено стицање аутономије; • уме да разликује непосредне поводе од дубљих узрока устанака и да објасни како су се циљеви устаника мењали током борбе; • самостално повезује најзначајније догађаје Првог српског устанка у јасну хронолошку и узрочно-последичну целину; • уме да објасни да значај Првог српског устанка није само у оружаној борби већ и у стварању институција које су представљале темељ обнове српске државности; • уме да упореди Први и Други српски устанак према узроцима, вођама, начину борбе, току и непосредним резултатима; • уме да упореди Карађорђа и Милоша Обреновића као вође и објасни различите историјске околности и начине њиховог политичког деловања; • уме да објасни како су се оружана борба и дипломатија допуњавале у процесу стицања српске аутономије; • уме да повеже Други српски устанак, преговоре Милоша Обреновића, хатишерифе и стицање аутономије у јединствен процес постепене изградње српске државе; • уме да анализира развој политичког живота Србије кроз питање односа личне власти кнеза и настојања да се она ограничи уставом и институцијама; • повезује Сретењски устав, Турски устав, уставобранитеље, смену династија и Светоандрејску скупштину са процесом изградње и уређивања модерне српске државе; • уме да објасни политички, привредни и друштвени развој Србије од стицања аутономије до другог доласка Милоша Обреновића на власт;

	• уме да објасни специфичност Црне Горе као владичанства и однос духовне, световне и племенске власти; • уме да објасни значај Петра I и Петра II Петровића Његоша у процесу политичког повезивања племена, јачања власти и изградње институција Црне Горе; • уме да **упореди развој Србије и Црне Горе**, уочавајући различите политичке и друштвене околности, облике власти и начине борбе за ослобођење и изградњу државности; • самостално повезује личности, догађаје, политичке акте, институције и хронологију и на основу њих уме да изложи развој Србије и Црне Горе од краја XVIII до средине XIX века као повезан историјски процес; • на основу историјске карте, кратког писаног извора, одредбе устава или другог новог примера уме да примени стечено знање и изведе образложен историјски закључак.

ТЕМА: ЕВРОПА И СВЕТ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА	
Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: • зна шта је Света алијанса и препознаје њен циљ као очување поретка успостављеног после Наполеонових ратова; • зна да објасни основно значење појмова либерализам и национализам; • зна да су Европу 1848/1849. године захватиле револуције и препознаје их као борбу за политичка и национална права; • зна да покаже на карти Француску, Аустријско царство, Пруску и италијанске државе као просторе захваћене револуционарним покретима; • зна да су Италија и Немачка у XIX веку биле подељене на више држава и да су током друге половине века уједињене; • зна ко су били Ђузепе Гарибалди и Камило Кавур и повезује их са уједињењем Италије; • зна да је Краљевина Италија настала 1861. године; • зна ко је био Ото фон Бизмарк и повезује га са уједињењем Немачке; • зна да је Немачко царство проглашено 1871. године; • зна да су у Сједињеним Америчким Државама постојале значајне разлике између индустријски развијеног Севера и робовласничког Југа; • зна да је Амерички грађански рат трајао од 1861. до 1865. године; • зна ко је био Абрахам Линколн и повезује га са Америчким грађанским ратом и укидањем ропства; • зна шта се подразумева под појмом велике силе и препознаје најзначајније европске велике силе друге половине XIX века; • зна да је Кримски рат вођен од 1853. до 1856. године и препознаје Русију и Османско царство као главне сукобљене стране; • зна да дефинише појмове империјализам и колонија;

	• зна да су европске силе током XIX века освајале колоније, нарочито у Африци и Азији; • препознаје Велику Британију и Француску као велике колонијалне силе; • зна да су се крајем XIX и почетком XX века европске силе груписале у супротстављене савезе; • зна да разликује Тројни савез и Антанту и препознаје њихове главне чланице; • уме на историјској карти да покаже главне европске силе и основне просторе колонијалних освајања.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену довољан (2), ученик: • уме да објасни разлоге стварања Свете алијансе и њено настојање да спречи ширење револуционарних и националних покрета; • уме да објасни основне идеје либерализма и национализма и њихов значај за политичке прилике у Европи XIX века; • уме да наведе основне узроке револуција 1848/1849. године; • зна да објасни зашто се револуције 1848/1849. називају „Пролеће народа“; • уме да опише основни ток револуционарних збивања у Француској, немачким и италијанским земљама и Хабзбуршкој монархији; • разуме да су, упркос неуспеху већине револуција, либералне и националне идеје наставиле да утичу на европску политику; • уме да објасни основне препреке уједињењу Италије; • зна улогу Пијемонта, Кавура и Гарибалдија у процесу уједињења Италије; • уме хронолошки да изложи главне етапе уједињења Италије; • уме да објасни улогу Пруске и Бизмарка у процесу уједињења Немачке; • зна да је уједињење Немачке остварено кроз ратове које је Пруска водила против Данске, Аустрије и Француске; • уме да објасни значај проглашења Немачког царства 1871. године; • уме да објасни основне привредне, друштвене и политичке разлике између Севера и Југа САД; • уме да наведе основне узроке Америчког грађанског рата; • уме да објасни значај победе Севера и укидања ропства; • уме да објасни основне узроке Кримског рата и интересе великих сила у сукобу; • зна основне последице Кримског рата и разуме да је он утицао на односе европских великих сила; • уме да објасни зашто су индустријски развијене државе тежиле освајању колонија; • разликује економске, политичке и стратешке мотиве колонијалних освајања; • уме да објасни основне појмове империјализам, колонијализам, метропола и колонија; • зна да су Африка и делови Азије били главни простори колонијалног ширења европских сила; • уме да објасни основне разлоге стварања војно-политичких савеза крајем XIX и почетком XX века;

	• правилно разврстава државе у Тројни савез и Антанту и разуме да је њихово формирање довело до поделе Европе на супротстављене блокове.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: • уме да повеже поредак успостављен после Бечког конгреса и деловање Свете алијансе са настојањем европских монархија да сузбију либерализам и национализам; • објашњава политичке, друштвене, економске и националне узроке револуција 1848/1849. године; • уме да упореди револуционарне покрете у различитим деловима Европе и уочи заједничке и посебне циљеве; • објашњава зашто су револуције 1848/1849. углавном поражене, али и зашто њихове идеје нису нестале; • повезује национализам и револуционарне покрете са каснијим процесима уједињења Италије и Немачке; • уме да објасни улогу Пијемонта, дипломатије Кавура и револуционарног деловања Гарибалдија у уједињењу Италије; • уме да објасни Бизмаркову политику и улогу ратова у процесу уједињења Немачке; • упоређује процесе уједињења Италије и Немачке и уочава њихове сличности и разлике; • уме да објасни како је стварање уједињене Немачке изменило однос снага у Европи; • повезује економске и друштвене разлике Севера и Југа САД са питањем ропства и избијањем Грађанског рата; • уме да објасни политички и друштвени значај победе Севера и укидања ропства; • уме да објасни Кримски рат у контексту Источног питања и супарништва великих сила око слабљења Османског царства; • повезује исход Кримског рата са променама у односима великих сила; • уме да објасни везу између индустријализације и империјализма, односно потребе индустријских држава за сировинама, тржиштима и капиталом; • објашњава политичке, економске и стратешке мотиве колонијалног ширења; • уме да објасни последице европског колонијализма по становништво и привреду колонизованих подручја; • користећи историјску карту, уме да уочи обим европске колонијалне експанзије у Африци и Азији; • уме да објасни како су успон Немачке, колонијално супарништво и борба великих сила за политички и економски утицај појачавали међународне напетости; • уме да објасни настанак Тројног савеза и Антанте и интересе држава које су им припадале; • повезује стварање супротстављених блокова са погоршањем међународних односа уочи Првог светског рата; • користи историјску карту и хронологију за повезивање револуција, националних уједињења, ратова, колонијалних освајања и стварања савеза.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик:

	• уме целовито да објасни политичке и друштвене промене у Европи током XIX века као сукоб између настојања да се очува стари поредак и ширења либералних и националних идеја; • самостално повезује Свету алијансу, револуције 1848/1849. и процесе националног уједињења као различите етапе преображаја европског политичког поретка; • уме да анализира револуције 1848/1849. кроз њихове политичке, социјалне и националне захтеве и објасни зашто су, упркос непосредном неуспеху, имале дугорочан историјски значај; • уме да упореди уједињење Италије и Немачке према почетним условима, водећим државама, личностима, средствима и резултатима; • уме да процени улогу Кавура, Гарибалдија и Бизмарка у процесима националног уједињења и разликује улогу дипломатије, народног покрета и рата; • објашњава како је уједињење Немачке и њено израстање у велику силу променило европску равнотежу снага; • уме да анализира Амерички грађански рат повезујући економске, друштвене и политичке разлике Севера и Југа са питањем ропства и будућег уређења САД; • уме да објасни дугорочни значај победе Севера за очување јединства САД, укидање ропства и даљи привредни развој земље; • самостално смешта Кримски рат у шири контекст Источног питања и супарништва Русије, Османског царства и западноевропских великих сила; • уме да објасни како су индустријализација, економски интереси, национални престиж и стратешко супарништво допринели настанку доба империјализма; • уме да анализира однос метрополе и колоније и објасни економске, политичке, друштвене и културне последице колонијализма; • уме да повеже поделу Африке и колонијално ширење у Азији са растућим супарништвом европских великих сила; • уочава да је империјализам истовремено био последица снаге индустријских држава и један од извора нових међународних сукоба; • уме да анализира промене у систему међународних односа од политике равнотеже снага до формирања супротстављених војно-политичких блокова; • самостално објашњава како су успон нових великих сила, национализам, империјализам, колонијално супарништво и систем савеза постепено створили атмосферу међународне напетости уочи Првог светског рата; • уме да упореди положај и интересе најзначајнијих великих сила и објасни због чега су се оне постепено груписале у Тројни савез и Антанту; • самостално повезује револуције 1848/1849, уједињење Италије и Немачке, развој САД, Кримски рат, империјализам, колонијалну поделу света и стварање војно-политичких блокова у јединствену слику политичког преображаја света у другој половини XIX века;

	• на основу историјске карте, хронолошке линије, политичке карикатуре, писаног извора или другог новог примера уме да примени стечена знања, повеже више историјских процеса и изведе образложен историјски закључак.

ТЕМА: СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX И ПОЧЕТКОМ XX ВЕКА

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: зна да су Срби у другој половини XIX и почетком XX века живели у Србији, Црној Гори, Османском царству и Хабзбуршкој монархији, односно Аустроугарској; уме на историјској карти да покаже Србију, Црну Гору, Босну и Херцеговину, Војводину, Косово и Метохију и друге области Османског царства насељене српским становништвом; зна ко су били кнез Михаило и кнез Милан Обреновић; зна да су последње османске посаде напустиле градове у Србији 1867. године; зна да је Србија стекла међународно признату независност 1878. године на Берлинском конгресу; зна да је Србија 1882. године проглашена за краљевину и да је Милан Обреновић постао краљ; зна ко су били краљ Александар Обреновић и краљ Петар I Карађорђевић; зна да је Мајским превратом 1903. године окончана владавина династије Обреновић и да је на престо дошла династија Карађорђевић; зна ко је био кнез, а потом краљ Никола I Петровић Његош; зна да је и Црној Гори на Берлинском конгресу 1878. призната независност; зна да је Црна Гора 1910. године проглашена за краљевину;

	зна да су Босна и Херцеговина до 1878. формално биле у саставу Османског царства; зна да је Аустроугарска 1878. године окупирала Босну и Херцеговину, а 1908. извршила анексију; зна шта значи појам анексија и повезује Анексиону кризу са 1908. годином; зна да је део српског народа живео под османском влашћу на Косову и Метохији и у другим областима Старе Србије; препознаје основне проблеме положаја српског народа под османском и аустроугарском влашћу; зна да су Срби у Хабзбуршкој монархији, односно Аустроугарској, настојали да очувају своја национална, верска и политичка права; зна да су Србија и Црна Гора учествовале у Балканским ратовима 1912–1913. године.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену довољан (2), ученик: уме да објасни основне циљеве националне и спољне политике Србије у другој половини XIX века; уме да објасни политику кнеза Михаила усмерену ка ослобођењу од преостале османске власти и повезивању балканских народа; објашњава значај предаје градова Србији 1867. године; зна основне околности српско-турских ратова 1876–1878. године; уме да објасни значај Берлинског конгреса за Србију и повеже га са стицањем независности и територијалним проширењем; уме да објасни прелазак Србије из кнежевине у краљевину; зна основне карактеристике владавине краља Милана Обреновића и препознаје његово ослањање на Аустроугарску; зна шта је Тајна конвенција и разуме њен основни значај за спољнополитички положај Србије; зна основне карактеристике владавине краља Александра Обреновића; уме да објасни узроке незадовољства које је довело до Мајског преврата;

	зна основне промене у политичком животу Србије после доласка Петра I Карађорђевића на власт; уме да објасни основне карактеристике развоја Црне Горе у време кнеза Николе; зна основне околности учешћа Црне Горе у ратовима против Османског царства и значај Берлинског конгреса за њен положај; уме да објасни развој Црне Горе од кнежевине до краљевине; уме да опише положај српског народа у Босни и Херцеговини под османском, а затим аустроугарском управом; разликује окупацију Босне и Херцеговине 1878. од анексије 1908. године; уме да објасни зашто је анексија Босне и Херцеговине изазвала кризу у односима Србије и Аустроугарске; уме да опише основне прилике у којима је живео српски народ у областима Османског царства; уме да објасни настојања Срба у Аустроугарској да очувају национални идентитет, црквено-школску аутономију и политичка права; уме хронолошки да повеже најважније догађаје у развоју Србије, Црне Горе и положају српског народа од 1860. до почетка Балканских ратова.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: уме да објасни процес постепеног ослобађања Србије од османске власти, повезујући политику кнеза Михаила, предају градова, српско-турске ратове и Берлински конгрес; повезује унутрашњу и спољну политику кнеза Михаила са идејом националног ослобођења и сарадње балканских народа; уме да објасни узроке, ток и последице српско-турских ратова и њихово место у процесу стицања независности; објашњава одлуке Берлинског конгреса и њихов значај за Србију и Црну Гору; уме да објасни политичке и спољнополитичке карактеристике владавине Милана Обреновића и разлоге приближавања Србије Аустроугарској;

	повезује Тајну конвенцију са положајем Србије у систему односа великих сила на Балкану; уме да објасни политичке кризе током владавине Александра Обреновића и околности које су довеле до Мајског преврата; објашњава промену спољнополитичког курса Србије после 1903. године и погоршање односа са Аустроугарском; уме да објасни значај Царинског рата за економско и политичко осамостаљивање Србије; повезује развој парламентаризма и политичког живота са периодом владавине Петра I Карађорђевића; уме да објасни процес јачања и територијалног ширења Црне Горе у време кнеза Николе; упоређује положај Србије и Црне Горе после Берлинског конгреса; уме да објасни специфичности положаја српског народа у Босни и Херцеговини под аустроугарском управом; објашњава разлику између окупације и анексије Босне и Херцеговине и политичке последице анексије; повезује Анексиону кризу са погоршањем српско-аустроугарских односа и ширим супарништвом великих сила; уме да објасни положај Срба у Старој Србији и другим областима под османском влашћу и значај националне, просветне и црквене делатности; уме да објасни положај Срба у Аустроугарској и њихова настојања да очувају политичка, национална, верска и културна права; повезује положај српског народа у различитим државама са националним и политичким циљевима Србије и Црне Горе; уме да објасни како су догађаји од Берлинског конгреса до Анексионе кризе утицали на припрему услова за Балканске ратове; користи историјску карту и хронологију да прати територијалне и политичке промене Србије, Црне Горе и области насељених српским народом.

ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: уме целовито да објасни развој српске државности и положај српског народа од шездесетих година XIX века до Балканских ратова, узимајући у обзир различите политичке оквире у којима је српски народ живео; самостално повезује политику кнеза Михаила, ослобађање градова, српско-турске ратове и Берлински конгрес у јединствен процес стицања потпуне независности Србије; уме да анализира значај Берлинског конгреса за Србију, Црну Гору, Босну и Херцеговину и српски народ у Османском царству; уме да објасни како је међународни положај Србије утицао на њену унутрашњу и спољну политику у време Обреновића; самостално повезује владавину Милана и Александра Обреновића, односе са Аустроугарском и унутрашње политичке кризе са Мајским превратом 1903. године; уме да објасни значај династичке промене 1903. године за унутрашњу и спољну политику Србије; повезује долазак Петра I Карађорђевића, развој парламентаризма, промену спољнополитичке оријентације и Царински рат са јачањем самосталности Србије; уме да анализира развој Црне Горе у време Николе I, повезујући ратове против Османског царства, међународно признање, територијално проширење и проглашење краљевине; уме да упореди развој Србије и Црне Горе према политичком уређењу, династијама, спољнополитичким циљевима, територијалном ширењу и односу према Османском царству и великим силама; уме да упореди положај српског народа у Османском царству и Аустроугарској, уочавајући различите политичке, друштвене, верске и националне околности; уме да објасни значај цркве, школе, културних и политичких организација за очување националног идентитета Срба који су живели изван Србије и Црне Горе;

	анализира окупацију Босне и Херцеговине 1878. и анексију 1908. као две различите етапе ширења аустроугарског утицаја на Балкану; уме да објасни Анексиону кризу истовремено као српско национално питање и као део ширег сукоба интереса великих сила; повезује положај српског народа у Османском царству, слабљење османске власти и националне интересе балканских држава са приближавањем Балканских ратова; уме да објасни како су се током овог периода преплитали династички интереси, национални покрети, борба за независност и територијално проширење и интереси великих сила; самостално повезује развој Србије, Црне Горе и положај Срба у Османском царству и Аустроугарској у јединствену слику српске историје друге половине XIX и почетка XX века; на основу историјске карте, хронолошке линије, политичког документа, новинског текста, карикатуре или другог историјског извора уме да примени стечена знања, повеже положај Срба у различитим државама и изведе образложен историјски закључак.

ТЕМА: ЕВРОПА И СРБИЈА У ВЕЛИКОМ РАТУ

Оцена	**Критеријуми**
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: зна да је Први светски рат трајао од 1914. до 1918. године; разликује узрок и повод за избијање рата; зна да су супротстављене стране на почетку рата биле Антанта и Централне силе и уме да наведе њихове најзначајније чланице;

	зна да је непосредни повод за избијање рата био Сарајевски атентат 28. јуна 1914. године; зна ко су били Гаврило Принцип и Франц Фердинанд; зна да је Аустроугарска после Сарајевског атентата упутила Србији ултиматум и 28. јула 1914. објавила рат Србији; препознаје атентат, ултиматум и објаву рата Србији као догађаје који су непосредно претходили почетку светског рата; зна да је српском војском командовао краљ Петар I као врховни командант и препознаје Радомира Путника, Степу Степановића и Живојина Мишића као значајне српске војсковође; зна за Церску и Колубарску битку и препознаје их као велике српске победе 1914. године; зна да су Србију 1915. године напале Аустроугарска, Немачка и Бугарска; зна шта се подразумева под Албанском голготом и повезује је са повлачењем српске војске и народа 1915/1916. године; зна да се српска војска после опоравка укључила у борбе на Солунском фронту; зна да је Солунски фронт пробијен 1918. године и повезује његов пробој са ослобођењем Србије; препознаје Западни и Источни фронт као главна европска ратишта; зна да су у рату коришћена нова оружја и средства ратовања, као што су митраљези, тешка артиљерија, бојни отрови, тенкови, авиони и подморнице; зна да су Сједињене Америчке Државе 1917. године ушле у рат на страни Антанте; зна да је Русија после револуције иступила из рата; зна да је рат завршен победом Антанте и поразом Централних сила 1918. године; зна да је Први светски рат донео огромне људске и материјалне губитке, а Србија била међу државама које су претрпеле изузетно велика страдања; уме на историјској карти да покаже Србију, главне зараћене државе и најважније фронтове.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену довољан (2), ученик:

	уме да наведе основне узроке Првог светског рата: супарништво великих сила, империјализам, национализам, трку у наоружању и поделу Европе на супротстављене блокове; уме да објасни разлику између дубљих узрока рата и Сарајевског атентата као непосредног повода; зна основне околности Сарајевског атентата и повезује га са Аустроугарским ултиматумом Србији; уме да објасни како је сукоб Аустроугарске и Србије прерастао у европски, а затим светски рат; правилно разврстава најзначајније државе Антанте и Централних сила; уме да опише основни ток ратних операција у Србији током 1914. године; зна основни ток и значај Церске битке; зна основни ток и значај Колубарске битке и улогу Живојина Мишића; уме да објасни околности напада на Србију 1915. године и разлоге повлачења српске војске; уме да опише повлачење преко Црне Горе и Албаније и основне последице Албанске голготе; зна да је српска војска пребачена на Крф, где је реорганизована и опорављена; уме да објасни значај Солунског фронта за наставак борбе Србије; зна основне карактеристике рововског ратовања на Западном фронту; уме да објасни како је развој новог оружја утицао на начин ратовања и повећао размере страдања; зна основни значај битака код Вердена и на Соми; уме да објасни основне разлоге уласка САД у рат; повезује револуцију у Русији са њеним изласком из Првог светског рата; уме да објасни основни значај пробоја Солунског фронта и брзог напредовања српске војске 1918. године; уме да наведе основне политичке, друштвене, демографске и материјалне последице Првог светског рата; уме да опише страдање војника и цивилног становништва Србије током окупације и ратних година.

ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: уме да повеже империјализам, национализам, супарништво великих сила, трку у наоружању и стварање војно-политичких блокова са избијањем Првог светског рата; објашњава зашто је Балкан почетком XX века представљао једно од главних жаришта међународних сукоба; уме да смести Сарајевски атентат у шири контекст односа Србије и Аустроугарске и политичких прилика на Балкану; уме да објасни Јулску кризу и механизам којим је аустроугарско-српски сукоб прерастао у светски рат; објашњава улогу система савеза у ширењу рата; уме хронолошки и узрочно-последично да повеже Церску и Колубарску битку и објасни значај српских победа 1914. године; уме да објасни зашто је положај Србије постао неодржив после заједничког напада Аустроугарске, Немачке и Бугарске 1915. године; повезује повлачење преко Албаније, опоравак на Крфу и пребацивање на Солунски фронт као различите етапе наставка борбе српске војске; уме да објасни положај Србије под окупацијом и облике страдања и отпора становништва; препознаје Топлички устанак као значајан пример отпора окупацији; уме да упореди основне карактеристике ратовања на Западном, Источном и Балканском/Солунском фронту; објашњава везу између индустријског развоја и појаве нових средстава масовног ратовања; уме да објасни зашто је Први светски рат имао карактер тоталног рата, који је захватио не само војску већ и привреду и цивилно становништво; уме да објасни значај уласка САД у рат и изласка Русије из рата за однос снага зараћених страна; повезује пробој Солунског фронта са сломом Бугарске, ослобођењем Србије и слабљењем Централних сила;

	уме да објасни војне, политичке и економске разлоге слома Централних сила; објашњава последице рата кроз огромне људске губитке, разарања, економску кризу и политичке промене; уме да објасни размере страдања Србије и последице које је рат оставио на њено становништво и привреду; користи историјску карту и хронологију за повезивање фронтова, битака, кретања српске војске и промена у односу снага током рата.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: уме целовито да објасни избијање Првог светског рата као последицу дуготрајног супарништва великих сила, империјализма, национализма, милитаризма и система војно-политичких савеза; јасно разликује дубинске узроке, непосредан повод и механизам избијања рата и уме да објасни зашто Сарајевски атентат сам по себи није довољан за разумевање почетка светског сукоба; самостално повезује Анексиону кризу, Балканске ратове, погоршање српско-аустроугарских односа, Сарајевски атентат и Јулску кризу; уме да анализира улогу система савеза и интереса великих сила у претварању локалног сукоба Аустроугарске и Србије у европски и светски рат; самостално повезује Церску и Колубарску битку са положајем Србије у првој години рата и објашњава њихов војни и политички значај; уме да објасни слом Србије 1915. године у ширем војностратешком контексту, повезујући напад Централних сила, улазак Бугарске у рат и географски положај Србије; анализира Албанску голготу, Крф и Солунски фронт као различите етапе опстанка, обнове и повратка српске војске у рат; уме да повеже војна дејства са страдањем цивилног становништва, окупацијом, репресијом, епидемијама, избеглиштвом и отпором;

	уме да објасни значај Топличког устанка у контексту окупације Србије; упоређује различита ратишта и облике ратовања и објашњава зашто је на Западном фронту дошло до дуготрајног рововског рата; уме да анализира Први светски рат као индустријски и тотални рат, повезујући масовне армије, индустријску производњу, ново наоружање, мобилизацију привреде и страдање цивила; уме да процени значај уласка САД и изласка Русије из рата за промену односа снага; самостално повезује пробој Солунског фронта, ослобођење Србије и слом Централних сила 1918. године; уме да објасни зашто је Србија, упркос војном слому и окупацији 1915. године, рат завршила на страни победничких сила; уме да анализира демографске, привредне, друштвене и политичке последице Великог рата и објасни због чега су оне биле посебно тешке за Србију; уме да објасни како је Први светски рат довео до нестанка великих царстава, промене политичке карте Европе и стварања нових држава; самостално повезује европску и светску димензију рата са искуством Србије, показујући како су догађаји на српском ратишту били део ширих војних, дипломатских и политичких процеса Великог рата; на основу историјске карте, фотографије, пропагандног плаката, писма, мемоарског записа, политичког документа или другог историјског извора уме да примени стечено знање, разликује чињеницу од интерпретације и изведе образложен историјски закључак.

КРИТЕРИЈУМИ ОЦЕЊИВАЊА – ОСМИ РАЗРЕД

ЕВРОПА И СВЕТ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА

Оцена	Критеријуми

НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: зна да период између два светска рата обухвата време од 1918. до 1939. године; зна да је после Првог светског рата одржана Париска мировна конференција и да су на њој уређивани односи у послератној Европи; зна да је Версајски мировни уговор потписан са Немачком и препознаје његове основне одредбе; зна да су мировни уговори закључени и са осталим пораженим државама; зна да су после Првог светског рата нестала Немачко, Аустроугарско, Османско и Руско царство; уме на историјској карти да покаже најважније нове државе настале после Првог светског рата; зна шта је Друштво народа и због чега је основано; зна да су у Русији 1917. године изведене Фебруарска и Октобарска револуција; разликује Фебруарску и Октобарску револуцију; зна ко је био Владимир Иљич Лењин и повезује га са бољшевицима и Октобарском револуцијом; зна да је након револуције у Русији вођен грађански рат и разликује црвене и беле; зна да је СССР основан 1922. године; зна да дефинише појам фашизам и повезује га са Италијом; зна ко је био Бенито Мусолини и да је дошао на власт у Италији 1922. године; зна да дефинише појам нацизам (националсоцијализам) и повезује га са Немачком; зна ко је био Адолф Хитлер и да је дошао на власт у Немачкој 1933. године; препознаје основне карактеристике фашизма и нацизма: диктатуру, укидање политичких слобода, култ вође, милитаризам и употребу насиља; препознаје расизам и антисемитизам као посебно значајна обележја нацистичке идеологије; зна шта је Велика економска криза и да је почела 1929. године у Сједињеним Америчким Државама; препознаје незапосленост, пропадање предузећа и банака и пад производње као последице Велике економске кризе; зна да су током тридесетих година XX века Немачка, Италија и Јапан водили агресивну спољну политику; зна да су Немачка и Италија постепено нарушавале поредак успостављен после Првог светског рата; уме хронолошки да смести најважније догађаје међуратног периода.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену довољан (2), ученик:

	уме да објасни основне политичке, територијалне и друштвене последице Првог светског рата; уме да објасни циљеве Париске мировне конференције и улогу сила победница у стварању новог европског поретка; познаје основне одредбе Версајског мировног уговора и уме да објасни њихов утицај на положај Немачке; уме да повеже распад великих царстава са настанком нових држава и територијалним променама у Европи; самостално проналази на историјској карти нове државе и објашњава на чијим су некадашњим територијама настале; уме да објасни разлоге оснивања Друштва народа и његову основну улогу; уме да објасни основне узроке Фебруарске револуције у Русији и њене последице; уме да објасни основне разлоге избијања Октобарске револуције и улогу бољшевика и Лењина; уме хронолошки да повеже Фебруарску револуцију, Октобарску револуцију, грађански рат и стварање СССР-а; уме да објасни основне карактеристике власти бољшевика и настанак совјетске државе; зна основне карактеристике Стаљинове власти и препознаје појмове колективизација, индустријализација и политичке чистке; уме да објасни околности које су омогућиле успон фашизма у Италији; уме да објасни основна начела фашистичке идеологије и начин успостављања Мусолинијеве диктатуре; уме да објасни околности успона нацизма и доласка Хитлера на власт; разликује основне карактеристике фашизма и нацизма и препознаје расизам, антисемитизам и идеју о расној надмоћи као битна обележја нацизма; уме да објасни основне узроке Велике економске кризе; уме да опише економске и друштвене последице кризе у САД и Европи; зна ко је био Френклин Делано Рузвелт и повезује га са политиком Њу дила; уме да објасни основни циљ Њу дила као покушаја државе да ублажи последице Велике економске кризе и подстакне опоравак привреде; повезује економску и друштвену нестабилност са јачањем екстремних политичких покрета у Европи; уме да објасни основне примере агресивне политике Немачке, Италије и Јапана током тридесетих година; уме да објасни зашто је међународни поредак створен после Првог светског рата постепено слабио.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: уме да објасни како су последице Првог светског рата и одлуке Париске мировне конференције обликовале политичку карту међуратне Европе;

	анализира основне одредбе Версајског мировног уговора и повезује незадовољство Немачке са каснијом политичком нестабилношћу и јачањем реваншизма; уме да повеже распад Немачког, Аустроугарског, Руског и Османског царства са настанком нових држава и променом односа снага у Европи; самостално користи историјску карту за објашњавање територијалних промена после Првог светског рата; уме да објасни слабости Друштва народа и разлоге због којих оно није успело да обезбеди трајан мир; повезује ратне прилике, економску кризу, незадовољство становништва и слабост царске власти са избијањем револуција у Русији; уме да упореди узроке, носиоце и последице Фебруарске и Октобарске револуције; повезује Октобарску револуцију, грађански рат, победу бољшевика и стварање СССР-а; уме да објасни основне карактеристике Стаљинове власти и последице колективизације, убрзане индустријализације и политичке репресије; уме да објасни појам тоталитаризам и препозна основна обележја тоталитарне државе; уме да анализира основне карактеристике фашизма: национализам, култ вође, једнопартијски систем, милитаризам, антикомунизам и одбацивање парламентарне демократије; уме да анализира основне карактеристике нацизма и објасни значај расизма, антисемитизма и идеје „животног простора“ у нацистичкој идеологији; уме да упореди фашизам и нацизам, уочавајући њихове заједничке особине и специфичности; објашњава како је Велика економска криза из САД прерасла у светску економску кризу; повезује масовну незапосленост, сиромаштво и незадовољство становништва са политичком радикализацијом у појединим европским државама; уме да објасни на који начин је Њу дил представљао покушај државне интервенције у решавању последица економске кризе; повезује јапанску, италијанску и немачку експанзију са слабошћу Друштва народа; уме да објасни политику попуштања западних сила према Хитлеру; хронолошки и узрочно-последично повезује најважније кораке којима је нацистичка Немачка рушила Версајски поредак; уме да објасни како су економска криза, успон тоталитарних режима, агресивна спољна политика и слабљење система колективне безбедности водили Европу ка новом светском рату.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: уме целовито да објасни међуратни период као време покушаја изградње новог међународног поретка, али истовремено и

	настанка политичких, економских и идеолошких сукоба који су довели до новог светског рата; анализира Париску мировну конференцију и мировне уговоре са становишта интереса победничких и поражених држава и уме да објасни противречности новог европског поретка; самостално користи историјску карту да повеже распад великих царстава, промену граница и настанак нових држава са политичким проблемима међуратне Европе; уме да објасни због чега Версајски систем није успео да обезбеди трајну политичку стабилност Европе; уме да анализира слабости Друштва народа и повеже их са неспособношћу међународне заједнице да заустави агресивну политику појединих држава; самостално повезује последице Првог светског рата са политичком, економском и друштвеном кризом у Русији и објашњава различите циљеве Фебруарске и Октобарске револуције; уме да анализира настанак и развој СССР-а од Лењина до Стаљина и објасни механизме успостављања тоталитарног система; уме прецизно да дефинише фашизам и нацизам, да издвоји њихова кључна идеолошка обележја и објасни њихове сличности и разлике; анализира политичке, економске и друштвене околности које су омогућиле успон Мусолинија и Хитлера, не сводећи њихов долазак на власт на један узрок; уме да објасни специфичан значај расизма, антисемитизма и идеје расне хијерархије за нацистички систем; уме да анализира узроке Велике економске кризе и повеже њене економске последице са политичким променама у различитим државама; упоређује различите одговоре на кризу, посебно демократски одговор САД кроз Њу дил и јачање екстремних и тоталитарних покрета у делу Европе; самостално повезује јапанску експанзију, италијанска освајања и Хитлерово рушење Версајског поретка са кризом система колективне безбедности; уме да анализира политику попуштања и објасни разлоге због којих Велика Британија и Француска нису раније одлучније супротставиле нацистичкој Немачкој; уме да повеже последице Првог светског рата → мировне уговоре → политичке и економске кризе → успон фашизма и нацизма → агресивну политику тоталитарних држава → слабљење Друштва народа → приближавање Другог светског рата у јасну узрочно-последичну целину; на основу историјске карте, политичке карикатуре, пропагандног плаката, фотографије, статистичког податка или кратког писаног извора уме самостално да примени стечено знање, препозна историјски контекст и изведе образложен историјски закључак.

СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА

	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: зна шта се подразумева под југословенском идејом и повезује је са тежњом за политичким уједињењем Јужних Словена; зна да су Србија и Црна Гора после Првог светског рата ушле у заједничку државу са јужнословенским народима некадашње Аустроугарске; зна да је Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца створено 1. децембра 1918. године; зна ко је био краљ Александар I Карађорђевић и повезује га са стварањем и развојем југословенске државе; зна да је нова држава била монархија којом је владала династија Карађорђевић; зна да је Видовдански устав донет 1921. године; зна да је Видовданским уставом Краљевина СХС уређена као централизована монархија; препознаје постојање националних и политичких сукоба у Краљевини СХС; зна да су се српске и хрватске политичке странке сукобљавале око начина уређења државе; зна ко је био Стјепан Радић и повезује га са хрватским политичким покретом; зна да је после политичке кризе краљ Александар 6. јануара 1929. године увео личну диктатуру; зна шта значи појам диктатура; зна да је држава 1929. године добила назив Краљевина Југославија; зна да је територија Краљевине Југославије подељена на бановине; зна да је краљ Александар убијен 1934. године у Марсеју; зна да је после смрти краља Александра, због малолетства Петра II, успостављено намесништво на челу са кнезом Павлом Карађорђевићем; зна ко су били Драгиша Цветковић и Влатко Мачек; зна да је Споразумом Цветковић–Мачек 1939. године створена Бановина Хрватска; зна да је Југославија 25. марта 1941. године приступила Тројном пакту; зна да је 27. марта 1941. године извршен војни пуч и да су одржане демонстрације против приступања Тројном пакту; зна да је Немачка напала Југославију 6. априла 1941. године; зна шта се подразумева под Априлским ратом и да је завршен поразом и окупацијом Краљевине Југославије; уме хронолошки да поређа основне догађаје од стварања Краљевине СХС до Априлског рата.

ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену довољан (2), ученик: уме да објасни основне разлоге настанка југословенске идеје и тежње ка уједињењу Јужних Словена; уме да објасни околности које су после Првог светског рата омогућиле стварање заједничке јужнословенске државе; зна основни значај Нишке декларације и Крфске декларације за развој идеје југословенског уједињења; уме да објасни начин настанка Краљевства СХС 1918. године; уме да објасни основне проблеме са којима се нова држава суочила: различито историјско наслеђе, привредну неуједначеност, верске и националне разлике и спор око државног уређења; разликује централистичку и федералистичку концепцију уређења југословенске државе; уме да објасни основне одредбе и значај Видовданског устава; зна улогу најзначајнијих политичких странака и личности у политичком животу Краљевине СХС; уме да објасни основне узроке српско-хрватских политичких сукоба; повезује убиство Стјепана Радића у Народној скупштини са продубљивањем политичке кризе; уме да објасни околности увођења Шестојануарске диктатуре 1929. године; зна основне мере краља Александра после увођења диктатуре: укидање устава и парламента, забрану политичких странака, промену имена државе и нову административну поделу; уме да објасни основну идеју интегралног југословенства; зна основне околности Марсејског атентата и последице убиства краља Александра; уме да објасни зашто је после Александрове смрти успостављено намесништво; зна основне карактеристике политике кнеза Павла у условима погоршавања међународних прилика; уме да објасни разлоге склапања Споразума Цветковић–Мачек и основни положај Бановине Хрватске; уме да објасни тежак међународни положај Југославије после избијања Другог светског рата; уме да објасни основне разлоге приступања Југославије Тројном пакту; зна основне околности војног пуча 27. марта 1941. године и његове последице; уме да објасни основни ток Априлског рата и разлоге брзог војног пораза Краљевине Југославије; уме да изложи развој југословенске државе од 1918. до 1941. године у основној хронолошкој целини.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: уме да повеже развој југословенске идеје са националним покретима Јужних Словена и политичким приликама током Првог светског рата; објашњава значај Нишке и Крфске декларације и политичке интересе који су утицали на процес југословенског уједињења;

	уме да објасни стварање Краљевства СХС као последицу истовременог распада Аустроугарске, победе Србије у Првом светском рату и тежње ка јужнословенском уједињењу; уме да објасни због чега су различито историјско, политичко, привредно и културно наслеђе појединих области представљали проблем за функционисање нове државе; повезује спор око централизма и федерализма са ширим националним и политичким односима у Краљевини СХС; уме да објасни зашто је Видовдански устав изазивао отпор дела политичких странака; анализира узроке политичке нестабилности и честих парламентарних криза током двадесетих година; уме да објасни значај сукоба између водећих српских и хрватских политичких странака за развој кризе југословенске државе; повезује атентат у Народној скупштини и смрт Стјепана Радића са увођењем Шестојануарске диктатуре; уме да објасни циљеве краља Александра приликом увођења диктатуре и политику интегралног југословенства; објашњава значај промене назива државе и поделе на бановине као покушаја слабљења старих националних и историјских подела; уме да објасни политичке последице Марсејског атентата и положај Југославије после смрти краља Александра; анализира положај намесништва и кнеза Павла у условима јачања нацистичке Немачке и приближавања новог светског рата; уме да објасни Споразум Цветковић–Мачек као покушај решавања српско-хрватског политичког и националног питања; уме да објасни због чега стварање Бановине Хрватске није трајно решило унутрашње проблеме Југославије; повезује спољнополитички положај Југославије са ширењем сила Осовине на Балкану; уме да објасни разлоге због којих је југословенска влада прихватила приступање Тројном пакту; уме да објасни политички значај пуча 27. марта и реакцију нацистичке Немачке; повезује унутрашњу политичку нестабилност, националне супротности, међународну изолацију и војну слабост са брзим поразом Југославије у Априлском рату; уме да хронолошки и узрочно-последично изложи развој Краљевине СХС/Југославије од њеног стварања до слома 1941. године.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: уме да целовито изложи развој југословенске идеје и објасни различите интересе који су довели до стварања заједничке државе 1918. године; самостално повезује југословенску идеју, Нишку декларацију, Крфску декларацију, распад Аустроугарске и завршетак Првог светског рата са стварањем Краљевства СХС; уме да анализира основне проблеме нове државе и објасни како су различита историјска искуства, економска развијеност,

	верска и национална структура и различите концепције државног уређења утицале на њену стабилност; уме да објасни суштину сукоба централистичке и федералистичке концепције и повеже га са српско-хрватским политичким односима; анализира Видовдански устав као покушај уређења нове државе и уме да објасни разлоге политичких спорова које је изазвао; самостално повезује парламентарне кризе, националне сукобе, атентат у Народној скупштини и смрт Стјепана Радића са увођењем Шестојануарске диктатуре; уме да анализира политику краља Александра и објасни циљеве и ограничења идеологије интегралног југословенства; уме да процени због чега промена имена државе, подела на бановине и јачање краљевске власти нису решили постојеће националне и политичке проблеме; повезује Марсејски атентат са променама у унутрашњој и спољној политици Југославије; уме да анализира положај кнеза Павла и југословенске владе у условима јачања Немачке, Италије и сила Осовине у Европи; уме да објасни Споразум Цветковић–Мачек као покушај политичког компромиса и анализира његов значај и ограничења; уме да повеже унутрашњу кризу југословенске државе са све неповољнијим међународним положајем након избијања Другог светског рата; анализира приступање Тројном пакту са становишта међународног положаја Југославије и притиска сила Осовине; уме да објасни узроке и значај догађаја од 27. марта 1941. године и њихову повезаност са немачком одлуком о нападу на Југославију; уме да анализира војне, политичке и унутрашње разлоге брзог слома Краљевине Југославије у Априлском рату; самостално повезује југословенску идеју → стварање Краљевства СХС → Видовдански устав → националне и политичке сукобе → Шестојануарску диктатуру → Марсејски атентат → намесништво → Споразум Цветковић–Мачек → Тројни пакт и 27. март → Априлски рат у јасну хронолошку и узрочно-последичну целину; уме да формулише целовит, хронолошки организован и чињенично утемељен есејски одговор, у којем правилно користи историјске појмове, личности и датуме, разликује узроке, поводе и последице и самостално изводи образложене историјске закључке.

НАСТАВНА ТЕМА: ЕВРОПА И СВЕТ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик:

	зна да је Други светски рат трајао од 1939. до 1945. године; зна основне узроке избијања Другог светског рата и повезује их са незадовољством Версајским поретком, агресивном политиком сила Осовине и слабошћу Друштва народа; зна да је непосредни повод за почетак рата био напад Немачке на Пољску 1. септембра 1939. године; разликује зараћене стране – силе Осовине и Савезнике – и наводи њихове главне представнике; зна да су Немачка и СССР пре почетка рата потписали пакт о ненападању (пакт Рибентроп–Молотов); зна шта је муњевити рат (блицкриг) и повезује га са немачким освајањима на почетку рата; зна да је Немачка током 1940. године освојила већи део западне и северне Европе; зна да је Француска поражена 1940. године, док Велика Британија није била освојена; зна основни значај Битке за Британију; зна да је Немачка 22. јуна 1941. године напала СССР и препознаје назив операција „Барбароса“; зна да је Јапан 7. децембра 1941. године напао Перл Харбор и да су након тога САД ушле у рат; препознаје Адолфа Хитлера, Винстона Черчила, Јосифа Стаљина и Френклина Делана Рузвелта као најзначајније вође зараћених великих сила; зна шта је Холокауст и повезује га са систематским прогоном и уништавањем Јевреја од стране нацистичке Немачке и њених сарадника; препознаје концентрационе логоре и логоре смрти као део нацистичког система прогона и масовног уништавања; зна основни значај битака код Стаљинграда и Ел Аламејна и савезничког искрцавања у северној Африци за преокрет у рату; зна да је Италија капитулирала 1943. године; зна да је извршено савезничко искрцавање у Нормандији 6. јуна 1944. године и препознаје појам Дан Д; зна да је Немачка капитулирала у мају 1945. године; зна да је рат у Европи завршен победом Савезника; зна да су САД бациле атомске бомбе на Хирошиму и Нагасаки; зна да је капитулацијом Јапана 1945. године завршен Други светски рат; препознаје огромне људске жртве, разарања и страдање цивилног становништва као основне последице рата; зна да су после рата основане Уједињене нације; уме на историјској карти да покаже главне зараћене државе, најважније фронтове и правце ширења ратних операција.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену довољан (2), ученик: уме да објасни основне узроке Другог светског рата и повеже их са последицама Првог светског рата, успоном нацизма и фашизма и агресивном политиком Немачке, Италије и Јапана; уме да објасни значај пакта Рибентроп–Молотов за положај Немачке и СССР-а на почетку рата; уме да објасни основне карактеристике блицкрига и разлоге брзих немачких успеха у првим годинама рата; уме хронолошки да опише немачка освајања Пољске, Данске, Норвешке, земаља Бенелукса и Француске; уме да објасни значај Битке за Британију и неуспех Немачке да примора Велику Британију на капитулацију; зна основни ток ратних операција на Балкану 1941. године; уме да објасни основне циљеве операције „Барбароса“ и почетне немачке успехе на Источном фронту;

	уме да објасни зашто је напад на Перл Харбор довео до уласка САД у Други светски рат; разуме значај уласка СССР-а и САД у рат за стварање и јачање Антихитлеровске коалиције; уме да објасни појам Холокауст и основне облике прогона Јевреја; зна да су нацистички прогони и масовни злочини били усмерени и против других група становништва; уме да објасни основни значај Стаљинградске битке као једне од главних прекретница на Источном фронту; уме да објасни значај победе Савезника код Ел Аламејна и операција у северној Африци; уме да објасни значај капитулације Италије; уме да објасни значај савезничког искрцавања у Нормандији и отварања великог фронта у западној Европи; уме да опише напредовање савезничких армија ка Немачкој са истока и запада; зна основне околности пада Берлина и капитулације Немачке; уме да објасни основне карактеристике рата на Пацифику; уме да објасни околности које су довеле до капитулације Јапана; уме да наведе основне демографске, материјалне, економске и политичке последице Другог светског рата; уме да објасни основне разлоге оснивања Уједињених нација; хронолошки повезује најважније фазе Другог светског рата од 1939. до 1945. године.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: повезује слабости Версајског система, последице Велике економске кризе, успон тоталитарних режима и политику попуштања са избијањем Другог светског рата; уме да објасни зашто су Немачка и СССР, упркос идеолошком непријатељству, склопили пакт Рибентроп–Молотов; анализира војне предности блицкрига и повезује их са брзим немачким освајањима 1939–1941. године; уме да објасни стратешки значај Битке за Британију и последице немачког неуспеха; повезује немачку политику на Балкану са припремама за напад на СССР; уме да објасни зашто операција „Барбароса“, упркос почетним успесима, није довела до брзог пораза СССР-а; анализира значај уласка СССР-а и САД у рат и објашњава како је тиме рат добио још израженији глобални карактер; уме да објасни настанак Антихитлеровске коалиције и заједнички интерес идеолошки различитих држава у борби против сила Осовине; уме да објасни постепену радикализацију нацистичке политике према Јеврејима и повеже антисемитску идеологију са Холокаустом; разликује концентрационе логоре од логора смрти и разуме њихову улогу у систему нацистичког терора; уме да објасни зашто 1942/1943. година представља прекретницу у Другом светском рату, повезујући Стаљинград, северну Африку и рат на Пацифику; уме да упореди значај Источног и Западног фронта за пораз нацистичке Немачке; повезује искрцавање у Нормандији са ослобађањем западне Европе и коначним притиском на Немачку са две стране; уме да објасни значај конференција лидера Антихитлеровске коалиције за координацију рата и уређење послератног света; повезује напредовање Црвене армије и западних Савезника са коначним сломом Трећег рајха;

	уме да објасни специфичности рата на Пацифику и значај америчке индустријске и војне надмоћи; уме да објасни војни и политички контекст употребе атомских бомби против Јапана; анализира Други светски рат као тотални рат, повезујући масовну мобилизацију, индустријску производњу, пропаганду, цивилне жртве и масовна разарања; уме да објасни како су последице рата довеле до слабљења старих европских великих сила и јачања САД и СССР-а; повезује оснивање Уједињених нација са настојањем да се после рата успостави ефикаснији систем међународне безбедности; користи историјску карту за објашњавање промена фронтова и односа снага током различитих фаза рата.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: уме целовито да објасни Други светски рат као последицу политичких, економских и међународних криза међуратног периода, повезујући Версајски поредак, Велику економску кризу, успон фашизма и нацизма, политику попуштања и агресивну политику сила Осовине; самостално разликује дубље узроке, непосредне околности и повод за избијање Другог светског рата; анализира пакт Рибентроп–Молотов у контексту интереса Немачке и СССР-а и њихове политике на почетку рата; уме да објасни зашто су силе Осовине имале војну иницијативу у првој фази рата и због чега је временом дошло до промене односа снага; самостално повезује рат у западној Европи, на Балкану, у СССР-у, северној Африци и на Пацифику као делове једног глобалног сукоба; анализира напад на СССР и улазак САД у рат као догађаје који су суштински променили карактер и однос снага у Другом светском рату; уме да објасни како је Антихитлеровска коалиција функционисала упркос великим идеолошким разликама између западних демократија и СССР-а; самостално анализира Холокауст као последицу нацистичке расне идеологије, антисемитизма и политике систематског прогона и уништавања; разуме Холокауст у ширем контексту нацистичког система масовних злочина и прогона различитих група становништва; уме да образложи зашто Стаљинград, савезничке победе у северној Африци и промене на Пацифику представљају прекретницу у току рата; анализира војни и политички значај отварања другог фронта у западној Европи и упоређује допринос различитих ратишта коначном поразу сила Осовине; уме да повеже конференције у Техерану, Јалти и Потсдаму са вођењем завршних операција и обликовањем послератног света; самостално објашњава војне, привредне и политичке разлоге коначног пораза Немачке, Италије и Јапана; уме аргументовано да објасни околности употребе атомских бомби против Хирошиме и Нагасакија и њихов значај за завршетак рата и почетак атомског доба; анализира Други светски рат као глобални, идеолошки, индустријски и тотални сукоб, у којем је граница између фронта и позадине у великој мери нестала; уме да објасни зашто су размере цивилних жртава, геноцида, присилних миграција и материјалних разарања биле једно од кључних обележја Другог светског рата;

	повезује пораз сила Осовине са променом односа снага у свету, јачањем САД и СССР-а, слабљењем европских сила и стварањем новог међународног поретка; уме да објасни значај оснивања Уједињених нација и основну намеру да се спречи понављање светског сукоба; самостално повезује агресију сила Осовине → почетне успехе Немачке → напад на СССР и улазак САД → стварање и јачање Антихитлеровске коалиције → прекретнице 1942/1943. → савезничку офанзиву → капитулацију Немачке → пораз Јапана у целовиту хронолошку и узрочно-последичну слику Другог светског рата; на основу историјске карте, фотографије, пропагандног плаката, статистичког податка или писаног историјског извора уме самостално да примени стечено знање, смести извор у одговарајући историјски контекст и изведе образложен историјски закључак.

НАСТАВНА ТЕМА: ЈУГОСЛАВИЈА И СРПСКИ НАРОД У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ

	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: зна да је Априлски рат почео 6. априла 1941. године нападом сила Осовине на Краљевину Југославију; зна да је Краљевина Југославија за кратко време поражена и окупирана; зна да је после Априлског рата територија Краљевине Југославије окупирана и подељена између Немачке, Италије, Мађарске, Бугарске и других окупационих и квислиншких власти; уме на историјској карти да препозна основну окупациону поделу Југославије; зна да је створена Независна Држава Хрватска (НДХ) и да су у њој власт имале усташе; зна ко је био Анте Павелић; зна да су Срби, Јевреји и Роми били изложени масовним прогонима и злочинима усташког режима; зна шта значе појмови геноцид, концентрациони логор и Холокауст; препознаје Јасеновац као највећи систем логора у НДХ и место масовног страдања; зна да је Србија била под немачком окупацијом и да је постојала влада Милана Недића; зна да су 1941. године настала два главна покрета отпора: партизански и четнички (равногорски) покрет; зна ко је био Јосип Броз Тито и повезује га са партизанским покретом; зна ко је био Драгољуб Дража Михаиловић и повезује га са четничким/равногорским покретом;

	зна да су партизани били предвођени Комунистичком партијом Југославије; зна да је током 1941. године у Србији дошло до устанка против окупатора; зна да су немачке окупационе власти спроводиле сурове одмазде над цивилним становништвом; препознаје Крагујевац и Краљево као места масовних стрељања цивила 1941. године; зна да је током рата дошло до сукоба партизана и четника; зна да је на заседањима АВНОЈ-а стварана нова југословенска власт; зна да је Друго заседање АВНОЈ-а одржано 29. новембра 1943. године у Јајцу; зна да је Југославија ослобођена 1945. године; зна да је Други светски рат на простору Југославије донео велика страдања војника и цивилног становништва; уме хронолошки да смести најважније догађаје од Априлског рата до ослобођења Југославије.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену довољан (2), ученик: уме да објасни основне разлоге брзог пораза Краљевине Југославије у Априлском рату; уме да опише основну окупациону поделу Југославије и покаже је на историјској карти; уме да објасни основне карактеристике немачког окупационог система у Србији и положај становништва под окупацијом; уме да објасни појмове окупација, колаборација и покрет отпора; уме да објасни карактер усташког режима у НДХ и његову политику према Србима, Јеврејима и Ромима; зна основне облике прогона и страдања српског народа на територији НДХ; уме да објасни значај Јасеновца као места масовног затварања и страдања; зна основне карактеристике немачке политике одмазде у окупираној Србији; повезује немачку политику одмазде са масовним стрељањима у Крагујевцу и Краљеву; уме да објасни настанак и основне циљеве партизанског покрета; уме да објасни настанак и основне циљеве равногорског покрета; разликује Јосипа Броза Тита и Дражу Михаиловића као вође два различита покрета; уме да опише основни ток устанка у Србији 1941. године; зна шта је била Ужичка република; уме да објасни основне разлоге сукоба партизана и четника; зна да је током рата, поред борбе против окупатора, вођен и грађански рат између супротстављених домаћих покрета; зна основни значај најважнијих партизанских операција и битака, посебно Неретве и Сутјеске;

	уме да објасни основну улогу АВНОЈ-а у стварању нове југословенске државе; зна најважније одлуке Другог заседања АВНОЈ-а; уме да објасни значај слабљења сила Осовине током 1943. и 1944. године за прилике у Југославији; зна да су у ослобађању Београда октобра 1944. године учествовале јединице НОВЈ и Црвене армије; уме да опише завршне операције и ослобођење земље 1945. године; уме да наведе основне људске, материјалне и политичке последице рата у Југославији.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: повезује унутрашњу слабост Краљевине Југославије, војну неспремност и надмоћ сила Осовине са брзим сломом државе у Априлском рату; анализира окупациону поделу Југославије и објашњава различите облике окупационе и квислиншке власти; уме да објасни положај српског народа у различитим окупационим областима; уме да објасни карактер НДХ и повеже усташку идеологију са систематским прогонима и масовним злочинима над Србима, Јеврејима и Ромима; разуме појам геноцид и уме да га примени у одговарајућем историјском контексту; уме да објасни улогу система логора НДХ и место Јасеновца у политици масовног прогона и уништавања; уме да објасни немачку окупациону политику у Србији и однос окупационе управе и колаборационистичких органа; повезује устанак 1941. године са немачком политиком масовних одмазди; уме да упореди партизански и равногорски покрет према њиховом руководству, идеологији, политичким циљевима и односу према окупатору; објашњава почетну сарадњу и каснији сукоб партизана и четника током устанка 1941. године; уме да објасни због чега је рат у Југославији истовремено имао карактер ослободилачког и грађанског рата; разуме да су се на простору Југославије преплитали окупација, отпор, колаборација, национални и идеолошки сукоби; уме да објасни значај великих операција против партизанског покрета и његов опстанак током 1942. и 1943. године; повезује капитулацију Италије 1943. године са променом односа снага на југословенском ратишту; уме да објасни политички значај Другог заседања АВНОЈ-а и одлуку о федеративном уређењу будуће Југославије; повезује јачање партизанског покрета са променом односа Савезника према покретима отпора у Југославији; уме да објасни значај споразума Тито–Шубашић за стварање нове југословенске власти; повезује напредовање Црвене армије на Балкану са ослобођењем Србије и Београда 1944. године;

	уме да објасни како је током рата истовремено са ослобођењем земље извршена и промена политичког поретка; анализира размере људских и материјалних губитака и различите облике страдања становништва Југославије; уме хронолошки и узрочно-последично да повеже окупацију, устанак, сукоб покрета отпора, јачање партизана, одлуке АВНОЈ-а и ослобођење земље.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: уме целовито да објасни слом Краљевине Југославије и положај њених народа после окупације и поделе земље 1941. године; самостално анализира окупациону поделу и објашњава како су различити окупациони режими утицали на положај српског народа; уме да анализира положај српског народа у НДХ и повеже усташку идеологију, законодавство, прогоне, присилна покрштавања, протеривања, масовна убиства и логоре са политиком геноцида; уме да објасни страдање Јевреја и Рома на југословенском простору у контексту Холокауста и нацистичке расне политике; анализира Јасеновац у ширем контексту система усташких логора и масовних злочина; уме да објасни специфичности немачког окупационог режима у Србији, политику одмазде и улогу домаћих колаборационистичких власти; самостално упоређује партизански и равногорски покрет према идеологији, политичким циљевима, војној стратегији и односу према окупатору и будућем уређењу Југославије; уме да објасни сложеност рата у Југославији као истовременог антифашистичког и ослободилачког рата, грађанског рата, револуционарне борбе и сукоба различитих националних и политичких интереса; анализира устанак у Србији 1941. године, Ужичку републику, немачке одмазде и почетак отвореног сукоба партизана и четника као међусобно повезане процесе; уме да објасни како су дешавања на главним фронтовима Другог светског рата утицала на ток рата у Југославији; анализира значај Неретве и Сутјеске за опстанак и јачање партизанског покрета; повезује капитулацију Италије, слабљење Немачке и промену савезничке политике са јачањем НОВЈ; уме да анализира одлуке Другог заседања АВНОЈ-а и објасни њихов значај за стварање федеративне Југославије и промену политичког поретка; уме да објасни међународни положај југословенских покрета и разлоге због којих су Савезници током рата променили своју политику према њима; повезује споразуме Тито–Шубашић са питањем међународног признања нове власти и будућности југословенске државе; анализира ослобођење Србије и Београда у контексту напредовања НОВЈ и Црвене армије и ширег слома сила Осовине на Балкану;

	уме да објасни како је војна победа партизанског покрета истовремено омогућила успостављање новог политичког и друштвеног система; уме да анализира размере и различите облике страдања српског и других народа Југославије, уз разумевање разлике између ратних губитака, окупационог терора, Холокауста, геноцида и жртава грађанског сукоба; самостално повезује Априлски рат → окупацију и поделу земље → терор и страдање становништва → устанак 1941. → партизански и равногорски покрет → грађански сукоб → јачање НОВЈ → АВНОЈ → ослобођење Србије и Београда → коначне операције и ослобођење Југославије у целовиту хронолошку и узрочно-последичну целину; на основу историјске карте, фотографије, сведочанства, документа, пропагандног материјала или другог историјског извора уме самостално да препозна контекст, критички приступи извору и изведе образложен историјски закључак.

НАСТАВНА ТЕМА: ЕВРОПА И СВЕТ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	Ученик: зна да су Уједињене нације (УН) основане 1945. године после Другог светског рата; зна основни циљ УН – очување међународног мира и безбедности и развијање сарадње међу државама; препознаје Генералну скупштину и Савет безбедности као важне органе УН; зна да пет сталних чланица Савета безбедности има право вета; зна шта је Хладни рат и да се под тим појмом подразумева политичко, идеолошко, економско и војно супарништво САД и СССР-а и њихових савезника после Другог светског рата; разликује капиталистички Запад предвођен САД и социјалистички Исток предвођен СССР-ом; препознаје САД и СССР као две суперсиле периода Хладног рата; зна шта се подразумева под појмом гвоздена завеса; зна да је Немачка после Другог светског рата подељена и да су 1949. године настале Савезна Република Немачка (СР Немачка) и Немачка Демократска Република (ДР Немачка); зна да је Берлински зид подигнут 1961. године и повезује га са поделом Немачке и Европе; зна да је НАТО основан 1949. године и повезује га са западним блоком; зна да је Варшавски пакт основан 1955. године и повезује га са источним блоком;

	зна шта је трка у наоружању и повезује је са развојем нуклеарног оружја; зна шта се подразумева под свемирском трком САД и СССР-а; зна да је Совјетски Савез први послао вештачки сателит Спутњик у свемир; зна ко је био Јурај Гагарин; зна да је човек први пут ступио на Месец 1969. године и повезује тај догађај са Сједињеним Америчким Државама; препознаје Корејски рат и Вијетнамски рат као сукобе повезане са Хладним ратом; зна основно значење појма деколонизација; зна да су после Другог светског рата бројне колоније у Азији и Африци стекле независност; зна шта је Покрет несврстаних и да су његове чланице настојале да не припадају ни западном ни источном блоку; препознаје Кубанску кризу 1962. године као једну од најопаснијих криза Хладног рата; препознаје развој телевизије, рачунара, медицине и истраживања свемира као значајне научно-технолошке промене друге половине XX века; препознаје спорт као важан део друштва и једно од поља супарништва држава током Хладног рата; зна да је Берлински зид срушен 1989. године; зна да је СССР престао да постоји 1991. године и повезује то са завршетком Хладног рата; уме хронолошки да смести најважније догађаје Хладног рата.
ДОБАР (3)	Поред знања и умења предвиђених за оцену довољан (2), ученик: уме да објасни разлоге оснивања Уједињених нација после Другог светског рата; зна основну улогу Генералне скупштине, Савета безбедности и генералног секретара УН; уме да објасни зашто је после Другог светског рата дошло до погоршања односа између САД и СССР-а; разликује политичке, економске и идеолошке карактеристике западног и источног блока; уме да објасни значење Черчиловог израза „гвоздена завеса“; зна основни значај Труманове доктрине и Маршаловог плана; уме да објасни настанак НАТО-а и Варшавског пакта и њихову улогу у блоковској подели света; уме да објасни поделу Немачке и Берлина као један од највидљивијих примера поделе Европе; уме да објасни основне узроке и последице Берлинске кризе и подизања Берлинског зида; уме да објасни зашто директан велики рат између САД и СССР-а није избио, упркос њиховом дуготрајном супарништву; уме да објасни трку у наоружању и опасност коју је представљало нуклеарно оружје; уме да објасни основни значај Корејског и Вијетнамског рата у контексту сукоба два блока;

	уме да објасни узрок и основни ток Кубанске кризе и зашто је она довела свет на ивицу нуклеарног рата; уме да објасни појам деколонизације и наведе примере осамостаљивања бивших колонија; повезује деколонизацију са настанком великог броја нових држава у Азији и Африци; уме да објасни основне разлоге настанка Покрета несврстаних и његов положај у блоковски подељеном свету; уме да објасни како је супарништво САД и СССР-а утицало на развој науке и технологије; уме да објасни основне етапе свемирске трке – Спутњик, лет Јурија Гагарина и слетање човека на Месец; препознаје значај развоја нуклеарне енергије, електронике, рачунара, телекомуникација и медицине за промене у свакодневном животу; уме да објасни развој масовне културе и утицај радија, телевизије, филма и музике на друштво; уме да објасни како је спорт постао средство међународног престижа и политичког супарништва; зна да су током Хладног рата постојали периоди заоштравања, али и периоди попуштања међународних напетости; уме да објасни основне околности пада комунистичких режима у источној Европи; повезује рушење Берлинског зида, уједињење Немачке и распад СССР-а са завршетком Хладног рата.
ВРЛО ДОБАР (4)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: уме да повеже искуство Другог светског рата са оснивањем УН и настојањем да се створи ефикаснији систем колективне безбедности; објашњава значај Савета безбедности и права вета сталних чланица за функционисање УН; анализира идеолошке, политичке и економске разлике између САД и СССР-а као основу блоковске поделе света; повезује Труманову доктрину, Маршалов план и совјетску политику у источној Европи са почетком Хладног рата; уме да објасни формирање НАТО-а и Варшавског пакта као последицу продубљивања блоковске поделе; повезује поделу Немачке, кризе око Берлина и подизање Берлинског зида са ширим односима Истока и Запада; уме да објасни принцип равнотеже страха, односно како је постојање нуклеарног оружја истовремено повећавало опасност од уништења и одвраћало суперсиле од директног рата; анализира Корејски и Вијетнамски рат као примере посредног сукобљавања суперсила; уме да објасни значај Кубанске кризе за односе САД и СССР-а и касније настојање да се смањи опасност од непосредног нуклеарног сукоба; разликује периоде заоштравања односа и период детанта, односно попуштања међународних напетости;

	повезује деколонизацију са слабљењем европских колонијалних сила и променом политичке карте света; уме да објасни положај нових држава Азије и Африке у условима супарништва два блока; анализира Покрет несврстаних као покушај вођења независније спољне политике у блоковски подељеном свету; уме да повеже војно и политичко супарништво суперсила са убрзаним развојем науке и технологије; објашњава политички и пропагандни значај успеха у свемирској трци; уме да објасни како су научно-технолошке промене утицале на комуникацију, медицину, образовање, рад и свакодневни живот људи; повезује развој потрошачког друштва и масовних медија са друштвеним променама у другој половини XX века; уме да објасни како су Олимпијске игре и друга велика спортска такмичења постала део политичког и идеолошког супарништва; повезује економске и политичке проблеме СССР-а са слабљењем источног блока током осамдесетих година; зна основни значај политике Михаила Горбачова, перестројке и гласности; уме да повеже пад комунистичких режима 1989, рушење Берлинског зида, уједињење Немачке и распад СССР-а са сломом блоковске поделе Европе.
ОДЛИЧАН (5)	Поред знања и умења предвиђених за претходне оцене, ученик: уме целовито да објасни међународне односе после Другог светског рата кроз истовремено стварање система Уједињених нација и настанак блоковске поделе света; анализира могућности и ограничења УН у условима супарништва великих сила и права вета сталних чланица Савета безбедности; самостално повезује последице Другог светског рата, јачање САД и СССР-а и слабљење традиционалних европских сила са настанком биполарног света; уме да објасни Хладни рат као глобално идеолошко, политичко, економско, војно, научно-технолошко и пропагандно супарништво две суперсиле и њихових савезника; анализира Труманову доктрину, Маршалов план, поделу Немачке и стварање НАТО-а и Варшавског пакта као међусобно повезане етапе формирања блокова; уме да објасни зашто Хладни рат није прерастао у непосредан рат САД и СССР-а, повезујући нуклеарно оружје, равнотежу страха и концепт одвраћања; самостално упоређује Корејски и Вијетнамски рат и друге кризе као примере преношења блоковског супарништва на различите делове света; анализира Кубанску кризу као врхунац опасности од непосредног нуклеарног сукоба и повезује је са каснијим настојањима за контролу наоружања; уме да објасни смену периода конфронтације и детанта у односима две суперсиле;

	анализира деколонизацију као један од најзначајнијих процеса друге половине XX века и повезује је са настанком нових држава и слабљењем европског колонијализма; уме да објасни зашто новоослобођене државе нису желеле нужно да се прикључе једном од два блока и повезује то са настанком Покрета несврстаних; уме да анализира повезаност Хладног рата и научно-технолошке револуције, посебно развоја нуклеарне технологије, рачунарства, телекомуникација и истраживања свемира; самостално објашњава свемирску трку као истовремено научно, технолошко, војно и пропагандно надметање; анализира промене у свакодневном животу, развој потрошачког друштва, масовних медија, популарне културе и нових друштвених покрета; уме да објасни како су спорт и велика међународна такмичења коришћени за показивање снаге, угледа и наводне надмоћи различитих политичких система; анализира унутрашње економске и политичке проблеме СССР-а и источног блока и повезује их са Горбачовљевим реформама; уме да објасни зашто перестројка и гласност нису зауставиле кризу совјетског система; самостално повезује револуције у источној Европи 1989, рушење Берлинског зида, уједињење Немачке и распад СССР-а са завршетком Хладног рата; уме да повеже оснивање УН → почетак Хладног рата → поделу Европе и стварање блокова → трку у наоружању и локалне ратове → деколонизацију и несврстаност → детант → ново заоштравање → кризу источног блока → рушење Берлинског зида и распад СССР-а у јасну хронолошку и узрочно-последичну целину; на основу историјске карте, временске линије, фотографије, политичке карикатуре, пропагандног материјала, графикона или кратког писаног извора уме самостално да примени стечено знање, повеже податке и изведе образложен историјски закључак.

ТЕМА: СРБИЈА И ЕВРОПА У САВРЕМЕНОМ ДОБУ

Оцена	Критеријуми
НЕДОВОЉАН (1)	Ученик није усвојио основна знања, умења и вештине; не показује заинтересованост за процес учења, нити напредак; не показује разумевање садржаја ни уз помоћ наставника, нити је у стању да га самостално репродукује.
ДОВОЉАН (2)	зна да је Берлински зид срушен 1989. године и повезује тај догађај са крајем

	поделе Европе на два супротстављена блока; зна да је крајем осамдесетих и почетком деведесетих година дошло до пада комунистичких режима у источној Европи; зна да је СССР престао да постоји 1991. године; препознаје пад комунизма и распад СССР-а као догађаје повезане са завршетком Хладног рата; зна да је после Хладног рата настављен процес европског повезивања и интеграција; зна шта је Европска унија (ЕУ) и препознаје је као заједницу европских држава; зна основно значење појма евроинтеграције; препознаје развој интернета, рачунара, мобилних комуникација, медицине и других технологија као значајна обележја савременог доба; зна шта је тероризам и препознаје га као један од значајних безбедносних проблема савременог света; зна да је почетком деведесетих година дошло до распада СФРЈ; зна да су распад Југославије пратили ратови и велика страдања становништва; препознаје избеглице и расељена лица као једну од последица ратова на простору бивше Југославије; зна да су током деведесетих година постојале велике политичке и националне напетости на Косову и Метохији; зна да је НАТО 1999. године бомбардовао Савезну Републику Југославију; зна да су Србија и Црна Гора после распада СФРЈ наставиле да живе у заједничкој држави, а да је Србија 2006. године постала самостална држава; уме хронолошки да препозна основне процесе од пада Берлинског зида до почетка XXI века.
ДОБАР (3)	уме да објасни зашто рушење Берлинског зида представља симбол краја блоковске поделе Европе; уме да повеже политичке и економске проблеме комунистичких држава са падом комунистичких режима у источној Европи;

	повезује распад СССР-а са завршетком Хладног рата и променом међународних односа; уме да објасни основни циљ европских интеграција и повеже их са тежњом ка економској и политичкој сарадњи европских држава; зна основни значај настанка и ширења Европске уније; уме да објасни како су развој интернета, рачунара и савремених комуникација променили свакодневни живот; уме да наведе примере значајних промена у науци, медицини, култури и начинима комуникације у савременом добу; уме да објасни основно значење тероризма и разлоге због којих он представља међународни безбедносни проблем; уме да објасни основне узроке кризе и распада СФРЈ; зна да су распад Југославије пратили ратови у Словенији, Хрватској и Босни и Херцеговини; уме да објасни основне последице југословенских ратова: људске жртве, разарања, избеглиштво и велике политичке и економске промене; зна основни значај Дејтонског мировног споразума 1995. године за завршетак рата у Босни и Херцеговини; уме да објасни основне узроке кризе на Косову и Метохији крајем деведесетих година; уме да објасни основне околности које су претходиле НАТО бомбардовању СР Југославије 1999. године; зна основне последице бомбардовања и завршетка сукоба на Косову и Метохији; уме да повеже распад СФРЈ, стварање СР Југославије и осамостаљивање Србије 2006. године у основну хронолошку целину.
ВРЛО ДОБАР (4)	уме да повеже економску и политичку кризу СССР-а и земаља источног блока са падом комунизма и завршетком Хладног рата; објашњава значај рушења Берлинског зида и уједињења Немачке за промену политичке карте Европе;

	уме да објасни како је завршетак Хладног рата променио односе снага у Европи и свету; повезује процес европских интеграција са ширењем Европске уније на државе некадашњег источног блока; уме да објасни основне политичке и економске циљеве европских интеграција; уме да објасни појам глобализација и повеже га са развојем саобраћаја, комуникација, светске привреде и културних утицаја; анализира утицај дигиталне револуције, интернета и савремених комуникација на привреду, образовање, културу и свакодневни живот; уме да објасни како су тероризам и борба против тероризма утицали на међународне односе почетком XXI века; уме да објасни распад СФРЈ као последицу више међусобно повезаних политичких, економских и националних проблема; разуме да су југословенски ратови имали различите узроке, ток и последице у различитим републикама и да се не могу свести на један догађај или један узрок; повезује ратове током распада Југославије са великим људским губицима, избеглиштвом, етничким сукобима и дуготрајним политичким последицама; уме да објасни значај Дејтонског споразума за окончање рата у Босни и Херцеговини; уме да објасни развој косовског питања током деведесетих година и његову повезаност са широм политичком кризом у Србији и СР Југославији; повезује сукоб на Косову и Метохији, неуспех дипломатског решавања и НАТО бомбардовање 1999. године; уме да објасни значај Кумановског споразума и Резолуције 1244 Савета безбедности УН за окончање оружаног сукоба 1999. године и даљи положај Косова и Метохије; повезује политичке промене у Србији 2000. године са даљим променама државног уређења и европским интеграцијама;

	уме да објасни процес престанка постојања државне заједнице Србије и Црне Горе и осамостаљивања Србије 2006. године.
ОДЛИЧАН (5)	уме целовито да објасни промене у Европи и свету од краја Хладног рата до савременог доба, повезујући политичке, економске, друштвене и технолошке процесе; самостално повезује кризу комунистичких система, пад комунистичких режима у источној Европи, рушење Берлинског зида и распад СССР-а са окончањем биполарне поделе света; анализира европске интеграције као дуготрајан процес економског и политичког повезивања и уме да објасни значај проширења Европске уније после Хладног рата; уме да објасни место Србије у процесу европских интеграција; анализира глобализацију као процес све већег економског, политичког, технолошког и културног повезивања света; уме да повеже развој информационих технологија, интернета, медицине и других научних достигнућа са дубоким променама у начину живота савременог човека; уме да објасни тероризам као сложен безбедносни и политички феномен савременог света и његов утицај на међународне односе; анализира кризу и распад СФРЈ као сложен процес у којем су се преплитали политичка и економска криза, слабљење федералних институција, национални сукоби и различити интереси републичких руководстава; уме да објасни због чега распад Југославије није могуће тумачити само једним узроком; повезује ратове на простору бивше Југославије са страдањем цивила, избеглиштвом, етничким прогонима, економским разарањима и дуготрајним политичким последицама;

	уме да објасни значај међународног фактора и мировних споразума у окончању југословенских сукоба; анализира косовско питање у контексту политичких и националних односа у Србији и Југославији крајем XX века; уме да повеже ескалацију сукоба на Косову и Метохији, дипломатску кризу и НАТО бомбардовање СР Југославије 1999. године; уме да објасни последице НАТО бомбардовања и значај Кумановског споразума и Резолуције 1244 Савета безбедности УН за ситуацију насталу после 1999. године; повезује политичке промене 2000. године, преуређење односа Србије и Црне Горе и осамостаљивање Србије 2006. године; уме да сагледа савремену Србију у ширем контексту европских интеграција, глобализације и политичких промена после Хладног рата; самостално повезује пад комунизма → рушење Берлинског зида и крај Хладног рата → европске интеграције и глобализацију → кризу и распад СФРЈ → ратове деведесетих → косовску кризу и НАТО бомбардовање → политичке и државне промене у Србији у јасну хронолошку и узрочно-последичну целину; уме да на основу основних историјских чињеница разликује историјски утврђене податке од политичких ставова и различитих тумачења савремених и осетљивих историјских питања и да изведе образложен закључак.